

Neakivaizdinis VILNIUS

Nr.

12

Pokalbis su
Antanu Dubra

Multimėnininkas, arba
apie paukštį be galvos

Kitoks žvilgsnis
į rajoną

Lupu Naujininkų
sluoksnius

Vilniaus požemių
ekstremalūmai

Ekskursijos
be eksponatų

2021 Žiema

Naršai telefone? Geriau išnaršyk sostinę!

Naujiena – mobilioji programėlė
„Neakivaizdinis Vilnius“

- + Keliauk su žemėlapiu
- + Klausyk audiogido
- + Išsisaugok mėgstamiausius

Atsisiųsk:

Šis žurnalo numeris kviečia iš naujo atrasti senamiestį. Net akivaizdžiausia miesto dalis turi vietų, erdvių ir objektų, kurių aplankyti neįmanoma, sudėtinga arba pavojinga. Pavyzdys – po mūsų kojomis glūdintis požeminis miestas, išraižgytas tunelių, bunkerių, rūsių ir slėptuvių. Apie tai pirmasis žurnalo tekstas, pristatantis ekstremalias (ne)ekskursijas ir patyrimus.

Senamiestis saugo vietą, kur kadaise būta krautuvės, kurioje lankydavosi miesto aukštuomenė. Rinkosi dovanas – nuo prancūziškų kvėpalų iki medžioklės reikmenų, nuo kailių iki importinio vyno. Toje vietoje verta pabūti, pakeliui apžiūrėti įdomiausias senamiesčio duris, įėjimus puošiančias detales, emblemas, inicialus. Vėliau užėiti į Vokiečių gatvėje esantį Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios

kiemą. Kažkur visai šalia ir menininko, scenografo Antano Dubros studija, kurioje gimsta kūrybiniai sumanymai, – interviu pašnekovas atskleidžia jam artimas miesto teritorijas ir vizijas.

Bet jeigu senamiesčiui žvilgsnis vėl taps nejautrus, keliaukite už geležinkelio į Naująjį miestą – būtent taip pasiūlė rašytoja Rugilė Audenienė, savo pasakojime atvėrusi bent kelis Naujininkų sluoksnius. Laiko sluoksniai išryškės ir naujoje komikso „Vilnios atspindžiai“ serijoje.

Šventės, didelės ir mažos. Vienos ištirpsta virtuvėje ir pokalbiuose prie šventinio stalo, kitos įsiamžina atvirukuose. Nedidelė jų kolekcija, pristatoma žurnale, galbūt paskatins pradžiuginti bičiulį ar artimą. Linkime nustebti ir nustebinti.

Ekskursijos be eksponatų

Elena Nikonovaitė-Dumpienė

Kaip didžiuma senųjų pasaulio miestų, taip ir Vilnius turi savo neregimą, dienos šviesos nematančią dalį. Tai požemiai – žmonių kaulus ištikus šimtmečius rūpestingai saugoję bažnyčių rūšiai, senieji ir naujieji miestą apraizgę inžineriniai tinklai, įvairūs bunkeriai ir kiti statiniai, į dalį kurių patekimas balansuoja ne tik ties legalumo, bet ir

žmogiškųjų galimybių riba.
Apie ekstremaliuosius Vilniaus
požemius, iš kurių vienus esate
kviečiami aplankyti, o kitų verčiau
pasisaugoti ir patenkinti savo
smalsumą nuotoliu, pasakoja Alina
Pavasarytė, Vilniaus katedros
požemių ir varpinės administracijos
vadovė, ir fotožurnalistas,
speleologas Vidmantas Balkūnas.

Šis maršrutas
leidžia prisiliesti prie
pačios seniausios
ir autentiškiausios
istorijos, kokią tik
turime Lietuvoje.

Vilniaus katedros požemis. Arūno Baltėno nuotr.

Jei esate buvę Vilniaus arkikatedros požemiuose ir ėjote klasikiniu maršrutu, matėte, o juolab patyrėte ne viską. Bažnytinio paveldo muziejaus iniciatyva lankyti atvertos naujos požemių dalys, per kurias vedamos patyriminės, ekstremalios ekskursijos.

Išties, daug kur – nepatogus, reikalaujantis lenktis, riestis, tūptis, sprautis tarp ankštų perėjimų ar net ropoti keturiomis, tamsoje ar pusiau tamsoje, vietomis vedantis pažliugusiu gruntu, per kurį klampojama, šis maršrutas leidžia prisiliesti prie pačios seniausios ir autentiškiausios istorijos, kokią tik turime Lietuvoje.

„Iš tikrųjų visas šis maršrutas ir atsirado dėl itin vertingo XIV a. mūro, kuriame matyti dvi katedros – Jogailos ir ant viršaus statyta Vytauto. Labai norėjome šią sieną parodyti

lankytojams, galiausiai šis noras virto atskiru, naujo formato maršrutu, – pasakojo A. Pavasarytė. – Ir nors pagrindiniai eksponatai šioje ekskursijoje – mūrai ir sienos, žmonės nori ir gali paliesti tuos laiko ir žmogaus nuguldintus akmenis. Matyt, tai ir yra didžiausias žavesys, kai supranti, kad šitie akmenys čia yra jau 600 metų ir, greičiausiai, bus dar ilgai po tavęs.“

Per nenudailintus požemius vedantis maršrutas, kai siekiant išsaugoti erdvės autentiškumą perėjimai buvo tik sutvarkyti ir pritaikyti lankyti, yra itin mėgstamas ir pačių gidų. „Viskas čia tikra, taip, kaip buvo, todėl įspūdis lankytojui padaromas per patirtis. Galime tiesiog parodyti, kaip atrodo kriptos, senieji mūrai ir visa kita, – sakė A. Pavasarytė. – Jei lygintume klasikinį maršrutą po katedros požemius ir šį, pastarajame mažiau

Gidė rodo kelią. Vidmanto Balkūno nuotr.

Ekstremaliojo maršruto prieangyje. Arūno Baltėno nuotr.

pasakojimo ir daugiau ėjimo, savarankiško tyrinėjimo.”

Maršruto „kaltininkai“ – lenkmečio inžinieriai

Naujasis maršrutas veda per kriptas – žmonių laidojimo vietas, taip pat matyti senieji ir naujieji inžineriniai įrenginiai: ventiliacijos šachtos ir šildymo sistema, elektros laidų raizgalynė, o antroji, ekstremalioji maršruto dalis eina per XVIII a. Lauryno Gucevičiaus suprojektuotą vandens kolektorių. Tad maršrutui būdingas ir savotiškas inžinerinis laikotarpių koliažas, kuriame matyti įvairūs katedros perstatymo, tvarkymo darbai, kurių niekas niekada neketino slėpti ar kaip kitaip maskuoti, dailinti. O kam, juk rūšiai? Tad eidami maršrutu pamatysite ir lenkmečiu, kai katedra buvo sutvirtinta po didžiojo partvynio, sukonstruotus milžiniškus gelžbeto-

Viskas čia tikra, taip, kaip buvo, todėl įspūdis lankytojiui padaromas per patirtis.

ninius blokus – vadinamąsias pėdas, į kurias remiasi statinio sienos ir kurios į gylį turi 10–15 metrų siekiančius ir jau nuo stabilaus grunto atsispiriančius polius, mat katedra pastatyta pelkingoje vietoje.

Beje, patyriminis, ekstremalusis maršrutas po Vilniaus katedrą atsirado būtent dėl statybininkų, inžinierių, kurie anuomet tvirtino pastato pamatus, savotiško vandalizmo – norėdami ankštuose požemiuose darbuotis patogiau, jie pramušė kriptas ir pasidarė tarp jų perėjimus ir būtent šiuo „koridoriumi“ dabar ir

veda naujasis „Ekstremaliųjų katedros požemių“ maršrutas. „Tai dirbtinis, visiškai netipiškas perėjimas, mat kriptos nebuvo pritaikytos lankyti. Karstas į bažnyčios požemiuose esančias kriptas būdavo nuleidžiamas per jų lubas, jas praardant ir vėl užmūrijant“, – pasakojo A. Pavasarytė.

Kriptos, per kurias einama ekskursijos metu, šiuo metu yra tuščios. Jose buvę palaikai ne anatominė tvarka, iki pat viršaus, sudėti į kelias metalines dėžes. „Tiesą pasakius, dar niekas nesugalvojo geresnio būdo, kaip kitaip tvarkyti masines ar plėšikų, potvynių, kurie kartu su visais karštais užtvindydavo katedros rūsius iki pat lubų, sujauktas kapavietes, kaip tik išrūšiuoti kaulus ir taip bent suskaičiuoti individų skaičių. Remtis kaukolių skaičiumi negalime, nes visais laikais egzistavo mada jas vogti, parsinešti į namus. Hamletui vaidinti? Jei tik galėtų, matyt, žmonės darytų tai ir dabar“, – sakė katedros darbuotoja.

Tiesa, naujajame maršrute praeinama pro vieną vis dar užmūrytą kriptą, kurioje, manoma, tebesiilsį palaikai – dirstelėjus pro prie pat grindų esantį plyšį, dėl ko turėsite praktiškai atsigulti ant žemės, įžiūrėsite sutrūnijusias įkapes, karsto likučius. Vis

Ekstremalioji ekskursijos dalis – senoji drenažinė sistema arba vandens kolektorius, einantis praktiškai po visa katedra.

dėlto bažnyčia laikosi politikos, kad žmonių palaikai – ne eksponatas, todėl didžiųjų – lankyti užvertuose ir, ko gero, tokiuose liksiančiuose katedros požemiuose.

Po žeme tebekeliauja kaulai

Nors katedroje laidoti tik Lietuvai nusipelnę asmenys, požemiuose yra ir „nelegalių“ palaikų, kurių dalis tiesiog iškilo iš žemės. „Skamba baugiai, vis dėlto jokios mistikos čia nėra. Katedros rūsiai neturėjo ir daugelyje vietų iki šiol neturi grindų, o drėgmės veikiami žemėje esantys palaikai dešimtis, šimtus metrų juda gruntu ir per laiką iškyla į paviršių. Šis procesas Vilniuje dar neužsibaięs“, – pasakojo A. Pavasarytė.

Ekstremalioji ekskursijos dalis – senoji drenažinė sistema arba vandens kolektorius, einantis praktiškai po visa katedra. Tai gana siauras, tačiau vienam žmogui pereiti pakankamas tunelis, kuriame surinktas vanduo būdavo nukreipiamas į požeminį upelį, kuris šiuo metu yra pakištas po katedros aikšte. Į šį tunelį patogaus perėjimo nėra – reikia įropoti keturiomis pro storą sieną išmuštą skylę. Kolektorius gana ankštas, o kai kuriose vietose ties posūkiu susiaurėja iki 40 cm, tad prieš ekstremaliausią dalį, kur dar galima apsisukti, lankytojai visuomet papildomai įspėjami. Mat, jei kas nors apsigalvotų kolektoriaus viduryje, įstrigtų visa grupė. Jei kas netyčia užgesina ir taip blausoką apšvietimą, rūsius užlieja jiems taip įprasta kapų tamsa. Mobilieji po katedra mažai kur veikia.

Einantiesiems ekstremalioju maršrutu itin rekomenduojama apsiauti ir apsirengti patogiai ir paprastai, kad nereikėtų baimintis atsiremti į mūrus. Avalynei ir galvai apsaugoti ekskursijos dalyviams išdalijami antbačiai ir šalmai.

Vilniaus kolektorius. Vidmanto Balkūno nuotr.

Nelankomi, bet žadinantys smalsumą

Į bažnyčioms, muziejams ir kitiems visuomeninės paskirties pastatams priklausančius rūsius galima patekti, o labai didelė dalis kitų po žeme esančių objektų – įvairūs fortifikaciniai bunkeriai, apleistos gamyklos ir jų rūšiai, per visus sovietmečiu statytus miegamuosius rajonus vedančios šiluminės trasos bei kiti požeminiai objektai oficialiai nelankomi. Jais domisi vadinamieji digeriai, požemių tyrinėtojai.

Pavyzdžiui, vienas tokių požeminio miesto objektų – šiuolaikinė lietaus nuotekų sistema. Pasak požemiais besidominčio, jais einančio fotožurnalisto V. Balkūno, tai vieni paprasčiausių ir dažniausiai gana lengvai įveikiamų tunelių, į kuriuos iš gatvių subėga

lietaus vanduo. Vis dėlto, anot V. Balkūno, nereikėtų leisti užliūliuojamiems šių tunelių dydžio ir iš pažiūros lengvumo pereiti, mat net ir patys didžiausi tuneliai, kai kur primenantys požemines perėjas, jeigu tik viršuje prasideda staigi liūtis, gali pavirsti pavojingiausiais spąstais. Sausut sausutėlis perėjimas vos per kelias sekundes gali virsti riaumojančia kalnų upe, kuri tiesiog nuplaus ir paskandins, nors gylio – vos iki kelių.

„Kartą, kai dar turėjau kur kas mažiau patirties, su kolega įėjome į vieną iš tokių trasų. Lauke buvo šviesu ir sausa, bet vos pradėjome eiti, srovė pradėjo stiprėti ir sprindis vandens vertė iš kojų, lipti kopėčiomis teko ant galvos pilant šaltiems kriokliams, beveik nieko nesimatė. Pametėme dalį įrangos,

kurią nešėmės filmuoti... Nežinau, kaip tada nepaskendome ar neužsimušėme, bet ši situacija parodė, kaip atsargiai reikia vertinti iš pažiūros net ir nekaltai atrodančius požemius“, – prieš daugiau nei 10 metų nutikusia istorija dalijosi fotožurnalistas.

Vis dėlto jis pripažįsta, kad eiti dar netyrinėtais lietaus nutekamaisiais tuneliais jam – įdomiausia: „Įėjęs vienoje vietoje nežinai, kur išlįsi. Buvo ir kuriozinių situacijų, kai iš tunelių esame išlindę senamiesčio sankryžoje, kitą kartą – vidury gatvės, o sykjį, pakėlus dangtį, pasimatė ženklas „Rezervuota Kinijos

Net ir patys didžiausi tuneliai, kai kur primenantys požemines perėjas, jeigu tik viršuje prasideda staigi liūtis, gali pavirsti pavojingiausiais spąstais.

Požemių tyrinėtojų komandai kelias galimas tik į vieną pusę. Vidmanto Balkūno nuotr.

ambasadai“. Supratau, kad atsidūrėme kone svetimos valstybės teritorijoje. Tiesa, tada per šulinio dangtį nelindome – susiradome kitą išėjimą.“

Senojo kolektoriaus istorijos

Bene įdomiausias Vilniaus požemių objektas – senasis senamiesčio vandens kolektorius, pradėtas statyti XIX a. pabaigoje, o jo įrengimas tęsėsi ir tarpukariu. Manoma, kad buvo planuota įrengti apie 20 km trasų, tačiau darbai nebuvo užbaigti. Dabar tai – siauri elipsės formos tuneliai, išsiskleidę po visu senamiesčiu. Dažniausiai jais galima eiti tik susilenkus arba ropoti. Patekti į juos beveik neįmanoma, o ir labai pavojinga, mat dėl siaurų perėjimų, kilus lietuvi, jie yra visiškai užtvindomi, o kartais vanduo net veržiasi per šulinio dangčius.

„Pasakojama, kad per Antrąjį pasaulinį karą, kai senamiestyje buvo įrengtas žydų getas, šiais tuneliais naudojosi žydų partizanai. Jie iš pastatų rūsių prasimušdavo skylės į tunelius ir jais nepastebėti išeidavo iš geto arba susisiekdavo su kaimyniniuose namuose esančiais kovotojais. Bet nežinia, ar ši istorija – tikra. Jokių tvirtų įrodymų iki šiol nepavyko aptikti. Juolab kad ir tuneliuose nėra sienose išmuštų skylių, kurias užmūrijus matytųsi skirtingos plytos ir skiedinys“, – pasakojo V. Balkūnas.

Pasak fotožurnalisto, dar prieš gerą dešimtmetį buvo galima patekti į daugybę įvairių sovietinių slėptuvių, kurių paskirtis – slėptis karo atveju. Ypač didelės ir įspūdingos jos būdavo po gamyklų pastatais. Kai kur – dviejų aukštų, su liftais. Taip pat karui skirti požemiai – įvairiose Vilniaus vietose lenkų įrengti gynybiniai įtvirtinimai. Jų sandėlių, bokštelių ir požeminių statinių galima aptikti Pučko-

riuose, Antakalnyje, Vilkpėdėje, Šeškinėje ir kitur. Kai kuriuose jų žiemoja šikšnosparniai, todėl patekimas į juos – ribojamas.

Be telefonų, bet su patikimais bendrakeleiviais

Pasirodo, po žeme reikia saugotis ir įvairių toksikų, gyvybei pavojingų medžiagų. „Kartą perėjome tuneliais po vienu iš Vilniaus pramoninių rajonų. Kitą sykį eidami pasiemėme nuodingų dujų matuoklį ir nustebome, kai jis tas dujas aptiko. Kai prietaisas parodė gyvybei pavojingą koncentraciją, teko tuojau pat per šulinio dangtį nešdintis į lauką“, – pasakojo V. Balkūnas.

Telefonai požemiuose neveikia, kaip ir GPS imtuvai. Norint pagauti ryšį arba sužinoti, kur esi, tenka lipti prie šulinio dangčio ir bandyti skambinti iš ten – kartais pavyksta. Bet dažniausiai į požemius einama „be ryšio“. Todėl į tokias vietas, pasak V. Balkūno, kaip ir speleologų ekspedicijose, niekada neini vienas, tik su patikima kompanija.

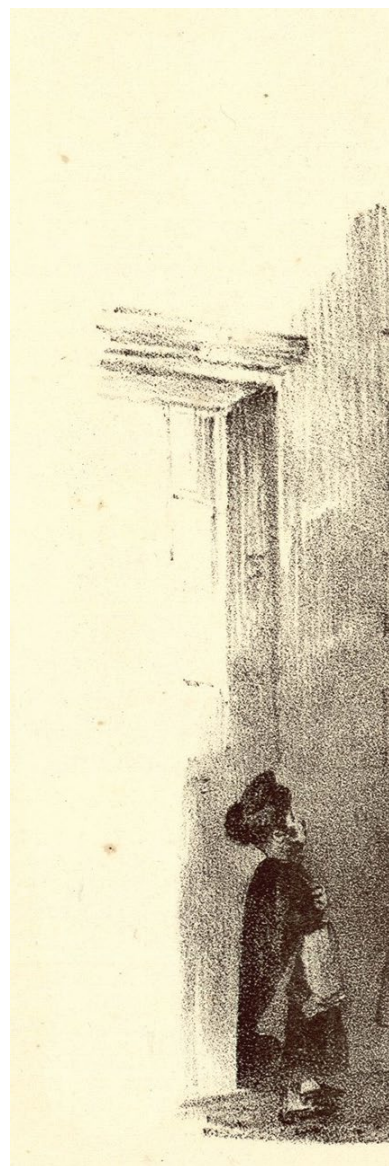
Kaip kad naujai atvertuose katedros rūsiuose, taip ir nelankomuose Vilniaus požemiuose „ekspонатų“ nėra. „Čia gali rasti nebent kolegų pamestus žibintuvėlius ar nuo gatvių lietaus nuplautus daiktus. Pavyzdžiui, kartą radau vairuotojo teises, kurios, tikriausiai, buvo pavogtos kartu su pinigine. Būna, sutinki kokį apsimiegojusį benamį. Tačiau tai – nieko įspūdingo“, – sakė V. Balkūnas.

Dalį Vilniaus požemių, pavyzdžiui, saugiausią senojo kolektoriaus atkarpą, žurnalistas rekomenduoja atverti visuomenei – turistiniais tikslais. O visos kitos miesto gelmės, į kurias leisti be pasirengimo pavojinga, tegul ir lieka tik bebaimiams ekstremalams arba rašytojams.

Dovanų – į italų Fiorentinijų krautuvę

Aelita Ambrulevičiūtė

Turbūt esate patyrę tą dilgtelėjimą, kai paaiškėja, jog pamėgta vieta ėmė ir persikėlė į kitą rajoną, o gal visai išnyko iš miesto žemėlapiu. Rodos, kartu su ja dingsta ir jūsų gyvenimo dalelė, tarsi koks slaptas vidinis kambarys, kuriame saugojote ten praleistas malonumo akimirkas. Šis pasakojimas – apie vieną ilgaamžę Vilniaus krautuvę ir ypatingus jos šeimininkus, vienoje senamiesčio gatvėje prekiavusius kone 100 metų. Iš šių dienų perspektyvos žvelgiant šios krautuvės istorija ypatinga.

Namas ir jėjimas į Fiorentinų krautuvę. Balkone tupi miesto žymybė – žalia namo savininkės ponios Janavičienės papūga. Bachmatowicz, Kazimierz. Iš albumo „Przypomnienie Wilna” („Vilniaus prisiminimai“). Litografija, 34,2 x 26,3 cm, 1837 m. Biblioteka Narodowa sygn. G.11292

Didžioji gatvė, gilumoje matyti Fiorentinių namas. Ihnatowicz 1981 poz. 506. Miesto statyba. Vilnius, apie 1910. Fotografija 8,2 x 10,9 cm. Biblioteka Narodowa, sygn. F.7952/II

Nuo XVIII–XIX a. sandūros Vilniaus pirklių gildijoje stabiliai laikė pozicijas keliasdešimt pirklių šeimų. Tačiau šeimų, kurios išsilaikytų versle per tris kartas, buvo nedaug. Viena iš jų – italai Fiorentiniai: šeimos verslo Vilniuje pradininkas Pranciškus, jo sūnus Antanas ir Antano sūnūs Stanislovas ir Vladislovas. Fiorentiniai taip pat buvo viena iš nedaugelio Vilniaus pirklių šeimų, pasitvirtinusių bajo-

rystę, ir bene vieninteliai ištikimi savo verslui: tuo pačiu asortimentu prekiaavo daugiau nei 100 metų ir daugiau nei 70 metų jų krautuvė buvo įsikūrusi toje pačioje vietoje – kampiniame Pilies ir Švarco gatvių name.

1794 m. į Vilnių atvykęs su žmona iš Lenkijos, o kitais metais įsirašęs į pirklių gildiją, Pranciškus Fiorentinis ėmėsi prekybos

graviūromis, estampais, lūpų dažais ir parfumerija. Prekyba vykdyta „Kardinalijoje“, kardinolo Jurgio Radvilos 1586 m. paveldėtame name. Namas nėra išlikęs, 1979 m. jo vietoje iškilo modernus gyvenamasis namas Pilies g. 23.

1813 m. mirus Pranciškui, dar visą dešimtmetį verslu rūpinosi žmona Teklė su sūnumi

Antanu – prekiaavo galanterija, kvėpalais ir graviūromis. 1819 m. Antanas pasitvirtino bajorystę. Jis vadovavo šeimos verslui 1825–1854 m.

Daugiau nei 70 metų jų krautuvė buvo įsikūrusi toje pačioje vietoje – kampiniame Pilies ir Švarco gatvių name.

„Kardinalijoje“ Antanas prekiaavo iki 1832 m., o 1825 m. įsirengė dar vieną parduotuvę visai netoliese, jau minėtame kampiniame Pilies g. ir Švarco skg. name. Komerciniais reikalais dažnai vykdavo į Prūsiją, Saksoniją, Austriją ir Prancūziją. Jam talkino sūnus Stanislovas.

Antanas dar labiau išplėtė krautuvės asortimentą, pradėjęs prekiauti šilku, vilna, galanterija ir kitomis smulkmenomis. Fiorentinų galanterijos prekių krautuvė, vadinta savininko vardu „A. Fiorentini“, garsėjo visame mieste, ją buvo ypač pamėgęs elitas. Žinutę apie tai knygoje „Vilniuje ir Lietuvos dvaruose“ paliko rašytoja, dailininkė, aristokratų šeimos palikuonė Gabrielė Puzinienė: „Paryžietišių pirštinių, kvėpalų, bižuterijos, bronzos dirbinių, krištolo ir įvairių smulkmenų dovanoti draugams vardinių išvakarėse buvo skubama pas Fiorentinį, tuo metu [1830 m.] pas jį vienintelis įėjimas buvo iš kampo, o iš gatvės jau kvėpėjo daili krautuvė, kurioje visada buvo galima sutikti ką nors iš elegantiško pasaulio.“

1855 m. mirus Antanui, verslą tęsė jo sūnus Stanislovas. Pirklių įmonių registracijos knygoje nėra minima, kad Stanislovas būtų prekiavęs paveikslais. Tačiau, dailėtyrininko Vidmanto Jankausko duomenimis, Stanislovo parduotuvė tapo svarbiausia prekybos paveikslais vieta, galima sakyti, ir parodų sale. Joje buvo eksponuojami vietos dailininkų ar iš užsienio atvežti darbai. Stanislovas dovanavo paveikslų Vilniaus mokslo bičiulių draugijai. Jam mirus, verslą perėmė kitas Antano sūnus Vladislovas. Šis į pirklių gildijos sąrašus buvo įrašytas kaip Trakų apskrities dvarininkas. Tuo metu jam priklausė Ausieniškių (rus. *ум. Овсянку*) dvaras su aštuoniais kaimeliais (tarp jų Ausieniškės, Daučiuliškės, Juodeliai, Lapiakalnis, Malūnėlis).

XIX a. šeštajame dešimtmetyje Vladislovas atidarė alkoholinių gėrimų (daugiausia importuotų) ir tabako parduotuvę, sėkmingai derino prekybą vynu ir cigarais, muzikos instrumentais, odos ir bronzos gaminiais, šviestuvais, medžioklės reikmenimis, galanterija, parfumerija, kelionės reikmenimis, pirštinėmis, rašymo priemonėmis, skrybėlėmis, kepurėmis, skėčiais, lazdelėmis, veidrodžiais, vėduoklėmis, šukomis, žiogeliais, revolveriais, fajanso ir porceliano statulėlėmis, kilimais, netgi apatiniais drabužiais. Kurį laiką prekiaavo aukso ir sidabro gaminiais. 1888 m. Vladislovas Dominikonų gatvėje (dab. – Nr. 11) įsirengė staliaus dirbtuvę, o kitais metais kartu su Teodoru Matusevičiumi, kuris taip pat prekiaavo galanterija Didžiojoje gatvėje, įsirengė ir pirštinių dirbtuvę.

Parduotuvė dirbo pelningai, jos apyvarta augo. Palyginkime skaičius: 1857 m. metinė apyvarta buvo 4 000 rb, o 1898 m. ji išaugo iki 50 000 rb, pilnas tais metais siekė 5 000 rublių. Trys Fiorentinų kartos tenkino

Būtent Fiorentiniai Vilniuje diktavo madą, atveždami naujų, nematytų vakarietiško naujovių, įvairių suvenyrų, mažmožių.

vilniečių poreikius ir laikė modernią, miestiečių pamėgtą ir noriai lankomą krautuvę. Būtent Fiorentiniai Vilniuje diktavo madą, atveždami naujų, nematytų vakarietiško naujovių, įvairių suvenyrų, mažmožių. Parduotuvė „A. Fiorentini“ veikė iki 1900 m. Tų metų gegužę laikraštyje „Šiaurės vakarų žodis“ („Severo Zapadnoje slovo“) išlikusi reklaminė žinutė liudija, kad gegužės 10–13 ir 15–17 dienomis nuo 12 iki 17 valandos, prieš uždariant parduotuvę, vyko „didysis išpardavimas“. Matyt, 75-erių metų Vladislovas priėmė sprendimą pasitraukti iš verslo.

1900 m. spalio 1 d. „A. Fiorentini“ parduotuvės vietoje buvo atidaryta miestiečio Chonono Dynceso galanterijos prekių parduotuvė. „Ch. Dynceso“ parduotuvės asortimentas keitėsi mažai: prekiauta galanterija ir smulkmenomis, gramfonais, avalyne ir kaliošais, „tiesiai iš Londono“ atvežtais futbolo reikmenimis: kamuoliais, kameromis ir pompomis, specialia sportine avalyne, kojų apsauga, pirštinėmis, taip pat – lauko teniso raketėmis ir kamuoliukais.

1912–1914 m. dar veikė Chanos Rivkos Aronovskajos ir Levo Aronovskio avalynės ir kaliošų parduotuvė, taip pat Genos Epštein paskolų kasa. 1914 m. čia įsikūrė notaras

Skelbimas apie dideles nuolaidas Fiorentinių krautuvėje švenčių proga.
Laikraštis „Северо-Западное слово“, 1898 m. gruodžio 12 d., p. 4. VU biblioteka.

Petras Dobužinskis ir stomatologas M. Cimblėris, veikė L. Zalkindo kontora. Namo istorija turtinga ir pasakojimą galėtume tęsti iki pat šių dienų. Tačiau mus domina, koks gi Fiorentinių šeimos likimas, ar Vilniuje išliko jų atminimo ženklų. Vienas iš jų – Bernardinų kapinėse, kur galima aplankyti šeimos kapavietę. Teritorija aptverta ažūrine tvorele, klasicistinį paminklą papildo stilizuota urna. Palei tvorą išdėstyti kuklesni kitų šeimos narių antkapiai. Bernardinų kapinėse tai turbūt viena pastebimiausių antkapių kompozicijų. Paskutinis Fiorentinių palaidojimas datuotas 1914-aisiais – tai Vladislovo ir jo žmonos Anos mirties data. Lietuvos dailės muziejuje saugomi keturi šeimos portretai: net trys iš jų nutapyti Fiorentinių šeimos bičiulio Jono Rustemo ir vienas – nežinomo dailininko. Šie portretai liudija, kad šeima šliejosi prie miesto aukštuomenės, puoselėjo jai būdingas tradicijas, nors šeimoje stiliaus supratimas

galėjo būti perimtas ir iš itališkos ar varšuvietiškos aplinkos. Aukštą Fiorentinių socialinį statusą liudija ir nedideli epizodai iš XIX a. aukštuomenės atsiminimų. Štai J. Rustemo mokinio Kazimiero Bachmatowicziaus litografijų cikle „Vilniaus prisiminimai“ viename miesto istorijų siužete įamžinta Fiorentinių krautuvė ir virš jos, ant balkono ažūrinio aptvaro, tupinti miesto jėzymybė – žalia namo savininkės ponios Janavičienės papūga. Ką ji galėtų papasakoti iš tų laikų, lieka tik spėlioti, aišku tik viena – įdomybių netrūktų. Beje, namas, kur buvo įsikūrusi Fiorentinių krautuvė, Antrojo pasaulinio karo metais buvo subombarduotas, vėliau sovietų valdžios sprendimu, kaip ir daugelis Vilniaus namų, sulygintas su žeme. Dabar tai – tuščia erdvė šalia „Prancūziško knygyno“. Nors, ar ji išties tuščia, jos didenybė Istorija tikrai nedrįstų teigti.

Laimės, džiaugsmo ir sveikatos!

Andrius Pavelko

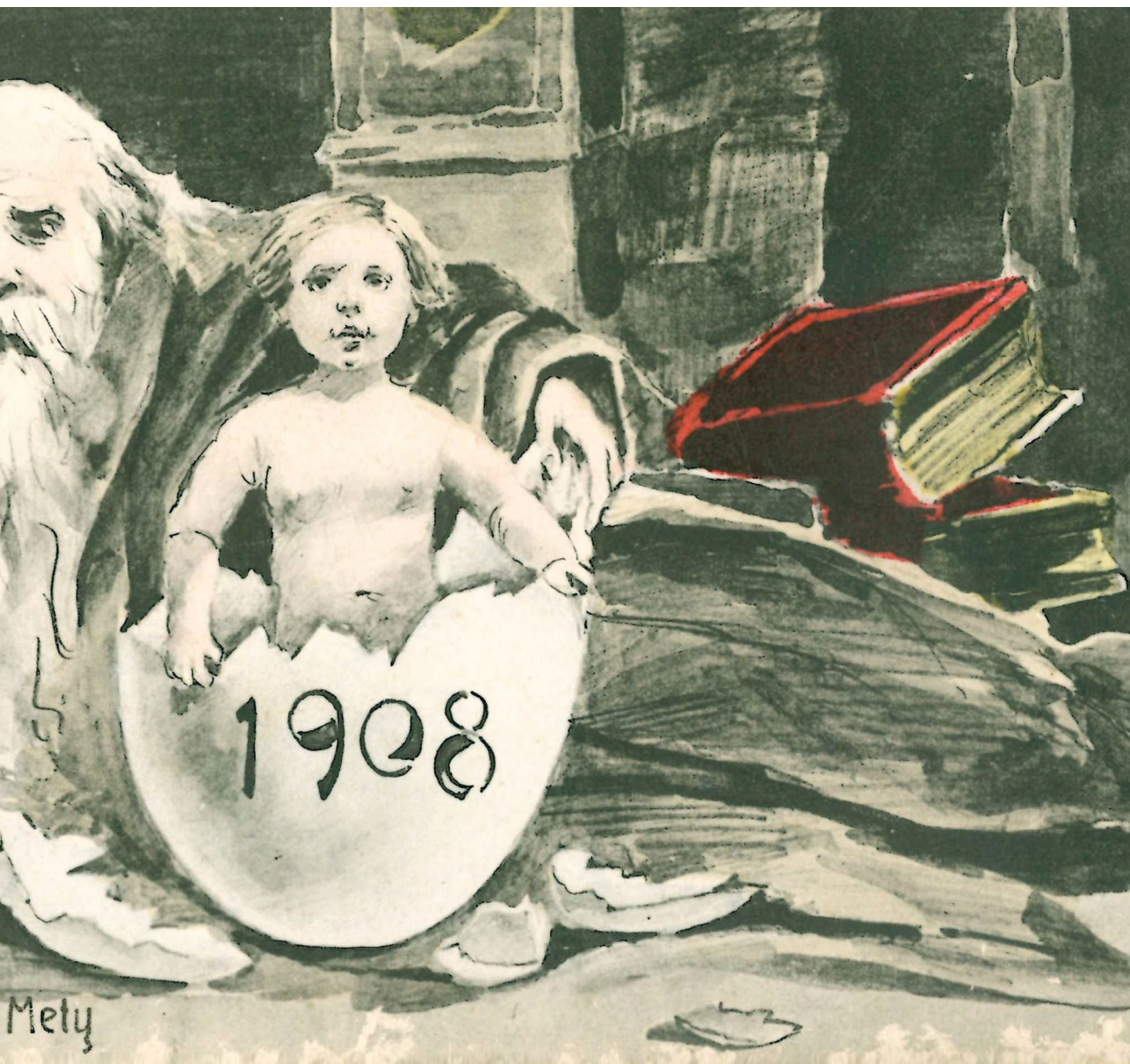
Šiandien namo ar laiptinės pašto dėžutėje radę laišką tikriausiai nustebtumėte. Jeigu tai ne apmokėjimo už internetą ar televiziją priminimas, nustebtumėte dar labiau. Pamatę, kad tai kalėdinis atvirukas nuo artimo žmogaus, greičiausiai išvirstumėte iš klumpių ir pagalvotumėte, kad tikriausiai kažkas iš jūsų draugo atėmė telefoną ir kompiuterį. O dar visai neseniai kalėdiniai atvirukai buvo tai, ko mes kasmet laukdavome ir ką kiekvienas su džiaugsmu rašydavome. Nuo ko gi viskas prasidėjo?

Lietuvoje pirmieji kalėdiniai atvirukai buvo išsiųsti 1898 m. XX a. pradžioje atsiradus šventinių atvirukų paklausai leidyklos nesnaudė. Geriausia poligrafine kokybe garsėjo Vokietija ir Prancūzija, todėl šių šalių produkcija buvo gausiausia Europoje. Sveikinimo atvirukai į Lietuvą taip pat atkeliavo ir iš Rusijos leidyklų.

Panaikinus lietuviškos spaudos draudimą, 1905 m. prasidėjo lietuviškų atvirukų leidybos bumas, kuris truko iki pat Pirmojo pasaulinio karo. Vilniuje pasirodė vietinių leidėjų – Petro Vileišio, Marijos Šlapelienės XX a. I deš. išleisti šventiniai atvirukai. M. Šlapelienės knygyno kataloguose minimi „atviri laiškai“ bei „laiškeliai“ (taip buvo vadinami atvirukai) su „pasveikinimais Naujiems metams, Velykoms, Kalėdoms, įvairių-įvairiausi“.

Laimingų Naujųjų Metų! Atvirukas, dailininkas J. Graczyński. 1908 m. LNB MS.

Mety

XIX a. pab.–XX a. pr. pasirodžiusiuose atvirukuose vyravo religinės scenos ir žiemos peizažai: Betliejaus žvaigždė, bažnyčia, angelai, apsnigti miškai, sodybos ar bažnyčios.

Norėdami ilgiau pardavinėti ir daugiau uždirbti iš atvirukų leidėjai populiarino ir naujamečius atvirukus. Jie būdavo papuošti laikrodžio, laimės pasagėlės, žvakių, žaisliukų piešiniais.

Tarpukariu populiarėjantis telefonas neturėjo lemiamos įtakos atvirukų siuntimo tradicijai. Dažniausiai Lietuvos leidėjai Vokietijos, Švedijos, Prancūzijos leidyklose nusipirkdavo teisę ant tenykščių sveikinimo atvirukų spaudos klišių uždėti lietuviškus užrašus ir

spausdinti Lietuvos rinkai. Šen bei ten buvo galima rasti atvirukų ir su lietuvių dailininkų (G. Bagdonavičiaus, P. Galaunės, A. Žmuidzinavičiaus) piešiniais. Jie išsiskirdavo lietuvių liaudies ornamentikos stilistika.

Tarpukario kalėdiniuose atvirukuose vyravo angelų, prakartėlių, eglučių, dovanėlių motyvai. Populiarūs buvo fotoatvirukai su damų ir džentelmenų scenomis.

Šventinius atvirukus, kaip ir šeimos dokumentus, fotografijas, žmonės kaupė, saugojo, brangino kaip istorinę atmintį. Deja, daug šeimos saugotų vertybių buvo prarasta per karą, emigraciją ar tremtį.

Sovietmečiu visos religinės šventės oficialiai buvo uždraustos, todėl ir kalėdiniai atvirukai nebuvo leidžiami. Juos pakeitė valstybinių leidyklų leisti ir ilgainiui ypač išpopuliarėję naujamečiai atvirukai. Šie Lietuvoje leisti šimtątūkstantiniais, o kai kurie ir 1 mln. egz. tiražais. Eiliniam žmogui jie buvo lengvai įperkami – kainavo nuo 3–5 kapeikų. Nenorintieji siųsti atviruko su kosminiais laimėjimais ar raudonomis žvaigždėmis turėdavo įdėti šiek tiek darbo ir paieškoti lietuvių dailininkų atvirukų su etnografiniais motyvais ar bent neutralių – su meškiukais, eglėmis ar laikrodžiais.

Greta oficialiai leidžiamų atvirukų egzistavo ir nelegali kalėdinių atvirukų leidyba, kurią

labiausiai puoselėjo to meto fotografai, jautę senų lietuviškų religinių atvirukų paklausą. Jie perfotografuodavo tarpukariu išleistus arba patys sumontuodavo naujo siužeto atvirukus ir nelegaliai juos pardavinėdavo „iš po skverno“ turguje ar prie bažnyčių.

Atkūrus nepriklausomą Lietuvą atvirukų leidyba kiek atsigavo, tačiau neilgai. Populiarėjant mobiliesiems telefonams ir internetui kalėdinius atvirukus, greičiausiai, ateityje matysime tik asmeninėse kolekcijose ar bibliotekų ir muziejų saugyklose. Kita vertus, grįžusi vinilinių plokštelių moda suteikia vilties – gal kada nors vėl taps madinga siųsti ranka rašytus šventinius sveikinimus. Pasiruošę šįmet nustebinti artimuosius?

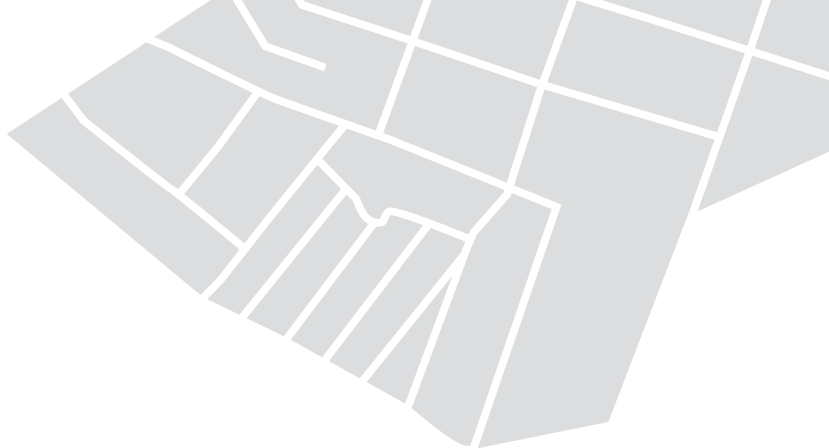
Atvirukai iš M. ir J. Šlapelių namo-muziejaus, Biržų krašto muziejaus „Sėla“, Trakų istorijos muziejaus, Venclovų namų-muziejaus.

Multimenininkas, arba apie paukštį be galvos

Elena Nikonovaitė-Dumpienė

Jaunojo menininko kategorijoje „Auksiniu scenos kryžiumi“ apdovanotas Antanas Dubra yra kino (animacijos) ir teatro dailininkas – kuria scenografijas Vilniaus teatre „Lėlė“, piešia plakatus, iliustruoja knygas, rengia parodas. Naujausias jo darbas – mažosios plastikos objektai bendroje parodoje su vaikų knygų autore Kotryna Zyle. Ant Vilniaus ir kitų miestų sienų galima išvysti jo pieštus grafičius, mat gatvės kultūra, kaip ir dalyvavimas gatvės meno projektuose, festivaliuose, yra neatsiejama menininko dalis. Šis interviu su aktyviu ir įvairiapusiu menininku – apie kūrybą, labiausiai formavusias vietas, sąžiningiausią humoro formą ir, žinoma, paukštį be galvos.

Antanas Dubra parodos eksponatų fone. Giedriaus Bagaliūno nuotr.

Antanas Dubra. Giedriaus Bagaliūno nuotr.

Man įdomios
temos – mistika,
magiški, makabriški
ir gal net velniški
dalykai, yra daug
eskeipizmo,
humoro,
pasižiūrėjimo į
realybę kitu kampu.

Panaudoti daiktus
ne pagal paskirtį
ar kokį mažą
daiktą nenatūraliai
išdidinti man yra
fundamentaliai
smagu.

Tad vieno veiklos lauko nėra, bet jau esu atradęs savo braižą, mane dominančias temas, iš kurių aplinkiniai ar labiau besidomintys menu atpažįsta mano darbų autorystę. Man įdomios temos – mistika, magiški, makabriški ir gal net velniški dalykai, yra daug eskeipizmo, humoro, pasižiūrėjimo į realybę kitu kampu. Štai, neseniai padariau šviestuvą iš paukščio...

Tikrai kiek makabriška. Kaip kilo tokia idėja?

Namie buvo paukščio iškamša. Katinas ją kankino, kankino, kol galiausiai nutraukė galvą. Tad jos vietoje pritvirtinau lemputę ir padariau iš paukščio šviestuvą. Dabar turiu paukštį be galvos, bet jis šviečia.

Paties kūryba – labai įvairi. Ar galėtum kokią nors kryptį įvardyti kaip pagrindinę?

Turbūt ne. Išskirti kažką vieną man būtų sudėtinga. Kurį laiką galvojau, kad tai, kad darau daug įvairių dalykų, yra problema ir kažkurią sritį reikėtų išsiginčinti labiau. Bet tada supratau, kad tiesiog neturiu kitos išeities ir kad toks mano likimas – kurti plataus spektro medijas. Kai pabosta viena, imuosi kitos, o po kurio laiko sugrįžtu prie pirmosios. Ir negali nė vienos iš jų apleisti, nes ranka atbunka, ypač piešti.

Ar tau aktualu tvarumas mene? Kūryba iš jau panaudotų medžiagų ar perdarant nebenaudojamus daiktus?

Negalėčiau savęs pozicionuoti kaip menininko, sąmoningai kuriančio vien iš jau panaudotų žaliavų. Nesu šiuo klausimu politiškai angažuotas, bet tvarumas, ekologija – nebekvestionuojama, savaime suprantama mano socialiniame burbulė.

Po ranka esančių medžiagų panaudojimas

man – labiau žaidimas. Kaip kažkas iš vaikystės, kai kiaurasamtis virsdavo šalmu, iešmas šašlykams – kardu. Banaliai nuskambės, bet niekada nenustojau žaisti tais dalykais ir tai labai praverčia teatre – panaudoti daiktus ne pagal paskirtį ar kokią mažą daiktą nenatūraliai išdidinti man yra fundamentaliai smagu. Toks tarsi balansavimas tarp rimto meno ir vaikiško žaidimo.

Nuo pat veiklos pradžios kuri vaikams – kaip pasirinkai šią temą?

Esu galvojęs ir apie tai. Ypač tada, kai šiemet, per karantiną, pavyko užbaigti magistrantūrą (A. Dubra Vilniaus dailės akademijoje studijavo grafiką – aut. past.) ir ji taip pat buvo susijusi su kūryba vaikų tema. Ir tarp mano naujausių darbų – scenografijos vaikų, paauglių spektakliams „Bjaurusis ančiukas“ (rež. Šarūnas Datenis), „Kissmas“ (rež. Teklė Kavtaradzė), „Pušis, kuri juokėsi“ (rež. Paulius Ignatavičius).

Bet vaikų temos aš taip pat nesirinkau. Man patinka iliustratyvūs, dekoratyvūs ir dideli dalykai, kičas, tad gal eiti šiuo keliu buvo tiesiog paprasčiau. Manau, kažkuria prasme kurti vaikams yra lengviau, saugiau, nes užsidedi kaukę, kad kuri vaikams, kuri tave, kaip asmenį ar kūrėją, paslepia labiau. Ir kartu kūryba vaikams leidžia būti naivesniam, leidžia legaliai žaisti.

O štai mano iliustracijos – daugiau suaugusiems. Bet irgi nepasirinkau to, taip atėjo.

Prieš metus Pamėnkalnio galerijoje esi surengęs iliustracijų parodą „Catch Your Serotonins“, arba „Gaudyk savo serotoniną“. Dalį piešinių galima pamatyti tavo socialinėse paskyrose ir didžiuma jų –

keliantys šypsena. Koks humoras būdingas tavo kūrybai? Iš ko juokiesi?

Mėgstu juokauti pasitelkdamas lingvistinius niuansus. Stengiuosi, kad mano estetiškas tonas nebūtų patronuojantis, todėl ir mano humoras – labai savikritiškas. Man atrodo, kad taip kalbėti yra sąžiningiausia – juoktis per tai, ką tu pats patyrei ir supranti, iš savo paties depresijų, susimovimų, tingėjimų ar neatrašymų laiku į elektroninius laiškus... Manau, tai yra nuoširdžiausia. Nesu tobulas ir nenoriu tokiu dėtis.

Juoktis per tai, ką tu pats patyrei ir supranti, iš savo paties depresijų, susimovimų, tingėjimų ar neatrašymų laiku į elektroninius laiškus.

Tarp besidominčiųjų gatvės menu esi žinomas Stryts pseudonimu. Kaip pradėjai piešti ant sienų?

Dabar, kai pagalvoju – mane paveikė vienas filmas. Buvau kokių dešimties, kai pamačiau prancūzų „La Haine“ („Neapykanta“, rež. Mathieu Kassovitzius – aut. past.) apie Paryžiaus priemiesčius ir jame besitrinantį jaunimą. Filmo garso takelyje skambėjo daug hiphopo. Tada tikrai nesupratau, apie ką tas filmas, bet kažkas jame buvo man labai artima ir būtent nuo tada aš norėjau būti gatvės kultūros dalimi. O kadangi piešiau nuo šešerių, grafitis

kaip vienas iš keturių hiphopo elementų buvo natūralus pasirinkimas. Gatvės kultūra, gatvės menas turėjo daug įtakos visai tolesnei mano veiklai.

Kokie tavo piešiniai – pačiam įdomiausi, sulaukę didžiausio rezonanso iš aplinkos? Ir kur gatvėje galima pamatyti tavo piešinių?

Dabartinio MO muziejaus vietoje stovėjęs „Lietuvos“ kino teatras, dėl kurio virė aršūs ginčai – griauti ar negriauti, – vieną rytą pasitiko su užrašu „Lietuva visiems“ (2008 m.). Mano bakalaurinis darbas buvo matomas įvažiuojant į Vilniaus autobusų stotį – atsispy-

riau nuo jau buvusio užrašo „Sveiki atvykę į Vilnių“ ir apipyniau jį iliustracijomis, o pasitikimo užrašas buvo modifikuotas į „Sveiki atvykę į Vilnių tokį, koks jis yra“ (2011 m.).

Vienu etapu piešiau gyvūnus – buvo „stryt animals“ tema. Ant Jokūbo ligoninės buvau nupiešęs tokį didelį šunį, kurio dabar nebėra, kaip ir tos ligoninės, bet šitą darbą pastebėjo ir grafičiais nesidomintys žmonės. Matyt, gyvūnai mieste – labai natūrali, pagavi tema. Vienas iš „Menų spaustuvės“ kiemo pastatų yra mano apipieštas, taip pat kino teatro „Pasaka“ įėjimas. Iki gyvūnų buvo kaukolių tema – matau, kad dar kai kur mieste jų yra likusių.

Eime į miestą. Antano Dubros nuotr.

Saldus gabalėlis. 2013 m. Antano Dubros nuotr.

**Visas Vilnius yra
mano tapatybės,
kūrybos dalis ir tai
nebegali pasikeisti,
net jei išvažiuočiau
gyventi į kaimą ar
kitą šalį.**

Ar tebepieši ant sienų?

Taip, bet jau kitaip – dabar mane samdo tai daryti. Neseniai dirbau su Kauno literatūros muziejumi – piešiau pano cenzūros tema. Turiu naują sumanymą – piešti ant sienų iš koio nors personažo perspektyvos. Pavyzdžiui, tas personažas galėtų būti cigaretė ar piratas ir piešinys atspindėtų jo požiūrį, matymą. Šią idėją dar vystau, bet būtent su ja sieju naują piešimo ant sienų etapą.

Esi vilnietis. Koks tavo gimtasis rajonas?

„Krasnūcha“, kuri dabar vadinasi Naujamiestyje. Man labai patinka tas rajonas. Jis ir Vingio parkas yra mano identiteto dalis. Ten išmokau kalbėti rusiškai. Toks – tikras rajonas, kuriame, kai augau, buvo ir blogų, ir gerų dalykų. Ir ten ant sienų vis dar yra mano piešinių. Įdomiausios, brangiausios vaikystės vietos – Vingio parkas, Kauno parduotuvė, kuri ir tada, ir dabar yra viso rajono epicentras. Man tai – saugios vietos. Jei reikia apie kažką rimčiau pagalvoti ar turėti per daug darbų, Vingio parkas yra ta vieta, kur grįžtu į savo pradinę tašką ir galiu viską įvertinti iš naujo.

Dažnai ten važiuoju su šuniu. Ir dabar gyvenu Naujamiestyje, tik kitame jo gale, prie Mindaugo „Maximos“. Kadangi mano šuo – anglų buldogas ir didelius atstumus įveikia sunkiai, įsidedu jį į kuprinę ir per kelias minutes nulekiame iki Vingio parko dviračiu.

Vilnius yra optimalaus dydžio miestas, labai patogus – dažnai to neįvertiname.

Įdomu, ką vadini saugia vieta? Galbūt vietas iš vaikystės?

Na taip, tada ten kiekvienam kraustydamo kišenės ir mes slėpdavome pinigus pirštinėse ar kojinėse. Yra tekę muštis, gal gauti labiau nei muštis, bet aš nesu didelis mušeika ir labiau linkęs susidūrimų išvengti. Esu kompromiso žmogus. Dabar, kai pagalvoji, savo vaikų į dešimtojo dešimtmečio „Krasnūchos“ kiemus gal ir nenorėčiau leisti. Juolab kad ir požiūris tada buvo kitoks, kai tave išleidžia į gatvę, o tu tiesiog išgyvenk. Bet taip įgijome patirties.

Iš tikrųjų iš to rajono niekur ir neišsikrausčiau. Vėliau gyvenau Vytenio, Ševčenkos, dabar – Algirdo gatvėje. Visas Naujamiestis mano išlandžiotas, išbraidžiotas.

Kaip jis pasikeitė nuo tavo vaikystės?

Viskas švarėja ir man gaila kai kurių dalykų, kurie dingsta. Parkai mano vaikystėje buvo daugiau laukiniai. Tad džiaugiuosi, kad Vingio parkas iki šiol tebėra toks, koks buvo. Tikiuosi, kad keisis minimaliai ir liks saugia mano vieta.

Dabar jau nugriauti Profsąjungų rūmai – irgi svarbi paauglystės vieta. Ten buvo mano tarsi eskizų knyga, kur piešdavau, eksperimentuodavau ant sienų.

Kadangi augau Vilniuje, su daugeliu rajonų mane sieja įvairios istorijos, nutikimai. Buvo štabas, vėliau – plotai, iš kurių dažnai tekdavo sugrįžti pėsčiomis, pavyzdžiui, esu parėjęs nuo Žaliųjų ežerų. Po naktinių piešimų, kai negali grįžti į namus per anksti, nes tave

pričiups, nes tu neva nakvoji pas draugą, yra tekę miegoti mieste, Gedimino kalno papėdėje. Kai mokiausi Vilniaus dailės akademijoje, vėl – naujos gatvės, Sereikiškių parkas, Užupis. Visas Vilnius yra mano tapatybės, kūrybos dalis ir tai nebegali pasikeisti, net jei išvažiuočiau gyventi į kaimą ar kitą šalį. Šitame mieste gera gyventi, kurti, ir net didelių piešinių ant sienų atsiranda, nors dažnai jie – tiesiog gražūs piešiniai, be minties.

Ar galėtum gyventi, kurti be miesto? Ne mieste?

Gamta man yra poilsis. Yra sodyba, tad kartais pasvarstau idėją išsikelti iš miesto. Labai noriu gamtos, bet ir be miesto kol kas turbūt negalėčiau. Bet kai būsiu kokių 45–50 metų, manau, jau pavyktų.

Nors tą gamtą žmonės kartais mato taip romantiškai – gražu, vaikštai takeliais, renki grybus... O iš tikrųjų gamta visada nori tave suvalgyti, nes esi ten svetimkūnis su visu savo namu, į kurį lenda pelėsiai, pelės ir kur reikia visą laiką pjauti žolę. Tad būname sodyboje su pagarba gamtai, bet žinodami, kad ji visada yra už tave stipresnė. Gamta duoda labai daug, bet turi su ja nuolat kovoti.

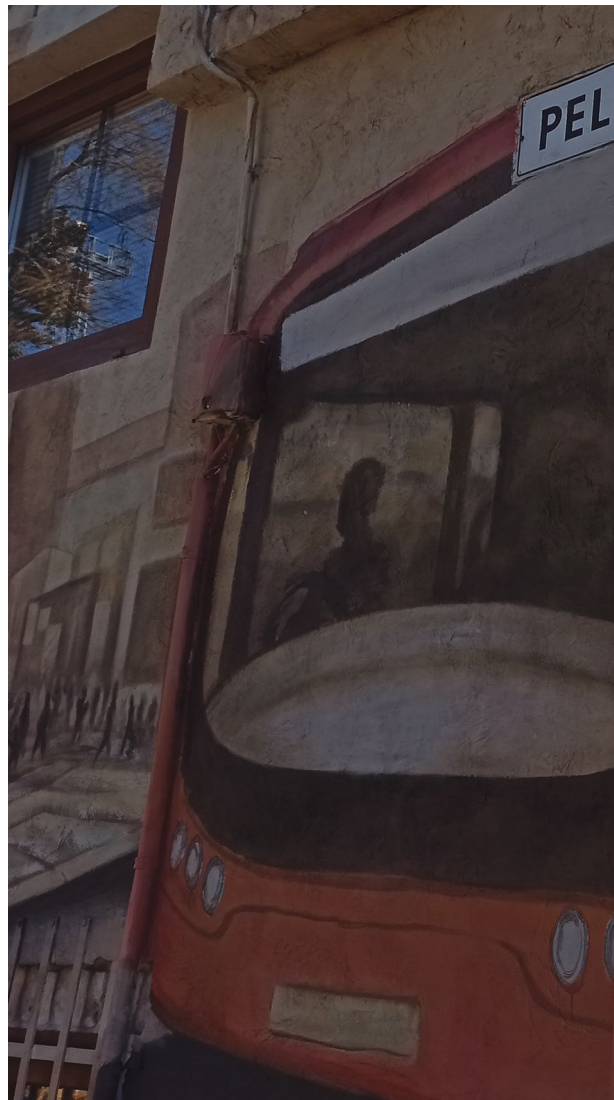
O galėtum išvažiuoti iš savo miesto visam laikui? Emigruoti?

Ne. Aš pakankamai gerai gyvenu Lietuvoje. Turiu darbo, turiu šeimą – draugę, mamą, brolių, šunį, katę. Auginu, štai, paukštį be galvos... Viskas man susiklostė pakankamai gerai. Aišku, norėtusi kokią pusmetį ar metus pagyventi kur nors kitur. Bet kaip visa ko pagrindą, pradžios tašką aš visada matau Vilnių.

Lupu Naujininkų sluoksnius

Rugilė Audenienė

„Devuška, a vy chatite v Angliju?“ – siaurame takelyje per pusnis prie Naujininkų turgelio išdygsta smaila kepurėlė ir avikailio paltas. Į mane klausiamai žiūri dvi giedros akys. Bobulė iš Bulhako fotografijų stuksena lazdele sutryptą sniegą, ant žilų plaukų leidžiasi snaigės. „Net!..“ – kertu visai sutrikusi, įsoku į savo takelį ir tik po kelių žingsnių atsigrėžiu – juk reikėjo paklausti, kokie čia monai, to dar šiame kvartale nebuvo. Esu pripratusi prie Naujininkų sluoksnių ir properšų: griežtos geležinkelio, pramonės pastatų linijos ir trobelės su langinėmis, troleibusų gausmas ir šimto paukščių čiulbesys alyvose, nauji namai ir žolėmis apaugusioje dauboje iš po kojų iššokantis fazanas. Esu įpratusi nustebti, bet vis tiek nustembu per daug.

Žygis į Aštrųjį galą ir Naująjį pasaulį

Į Naujininkus verta ateiti ieškoti auksinio rudens arba alyvinio pavasario. Klevai ir alyvos, balti vyšnių debesėliai, žydrųjų sodų atplaišos daugiabučių kiemuose, lelijų karūnos prie medinės dviejų galų trobos. Japoniškas alpinariumas tarp daugiabučių. Slapta liepų alėja iki stotelės. Jurgino galvos blyksnis už gyvatvorės. Augalija čia balsuoja elgtis pagal miesto ar kaimo taisykles, balsuoja pastatai, žmonės, laimėtojas vis nepaskelbiamas.

Šis Naujasis pasaulis galėtų tapti svarbia pasivaikščiojimo vieta Vilniaus naujakuriams: pažinti miesto sluoksnius, patirti skyles į kitas realybes. Vieną iš pašėlusių vasaros naktų, grįždami į Vilnių cukinijomis užremta bagažine, žibintų nutviekstoje liūtis properšoje išvydome aukštą vyrą, šokantį lietuje prie „Maximos“. Vieną akimirką atsivėrė laukinė rajono laisvė. Rytą ją ištrynė vaikai su ledais rankose ir bobulės, išrikiavusios ant šaligatvio medų, krapus ir gėles.

Naujojo pasaulio prieigose. Rugilės Audenienės nuotr.

Augalijos gyvastis. Rugilės Audenienės nuotr.

Pradėti patyriminį žygį į Naujininkų pasaulį patarčiau nuo panaršymo savo galvoje. Naujininkai prasideda už geležinkelio tilto, štai jau Pelesos gatvė yra Naujininkai, sako beveik visi sutiktieji. Net ir rajono istorijos pradžią Vilniuje nutiesė geležinkelis, radęsis iš plieno 1862 m. kaip linijos Sankt Peterburgas–Varšuva dalis.

Tiesiami bėgiai apaugo pramoniniais kvartalais, kitapus jų kūrėsi gyvenvietės, pakeitusios kaimiškos priemiesčio vietovės, kartais vadintos Aštriuoju galu dėl į spyglį panašios formos, veidą. Fabrių kaminai, darbininkų namai, bėgiai į šviesią ateitį – Naujininkai pradėti vadinti ir Kaminiais, ir Novyj Svet, Naujuoju pasauliu.

Neorenesansas, monolitai ir senojo Vilniaus properšos

Mėgstu ateiti į Naujininkus nuo Aušros vartų,

lįsti pro geležinkelio tilto viaduką. Artėjant prie rajono ribos, mane visada pradžiugina hostelio iškaba „Fortūna“. Aukštas vyras, šokantis lietuje, jau laukia skverelyje. Jis – rūpestingas gidas: prašo, **einant Pelesos gatve**, dairytis ne tik į geležinkelį dešinėje, bet ir į pastatus kairėje, jų dekorą, laiptines – atsivers po laiko sluoksniais glūdintis grožis. Aukštas vyras, šokantis lietuje, norės jus vestis toliau palei geležinkelį, bet nepažiopsokite Tyzenhauzų gatvės, sukite kairėn ir netrukus atsiremsite nosimi į mūrinę tvorą su geltonu užrašu „Yellow“. Tiesiai po auksiniu klevu stovės ir balandžiams kruopas iš maišelio bers Bulhako Bobulė, tylomis durs pirštu į kitą tvorą, metalinę su azūriniais išraitymais. Čia, **Tyzenhauzų ir Pelesos gatvių susibėgime**, niūkso puošnūs neorenesanso rūmai – pirmoji Lietuvoje oftalmologinė ligoninė, kurią 1881 m. savo žemėse priemiestyje pastatė LDK didikai Tyzenhauzai. Ligoninė buvo labai vertinama dėl natūralios dienos šviesos, reikalingos operacijoms. Pastaraisiais

metais ankstesnę paskirtį praradusiame pastate nufilmuotas ne vienas filmas.

Prie ligoninės ilgai neužsilaikykite – nerkite į skersgatvius, kur susibėga **Stadiono ir Naujininkų gatvė**. Tarp jų galima rasti vienintele sentikių kapines Vilniuje ir Švč. Dievo Motinos Užtarėjos sentikių cerkvę paaukuotais bokštais.

Išvydę lentelę „Naujininkų gatvė“ ant gelsvos daugiaaukščio sienos, Naujojo pasaulio ženklų nesitikėkite. Per balkoną persisvėrusi žila moteris mąslaus jūrų vėplio veidu lupa obuolį, kruopščiai nudailintas luobelės spirales leisdama žemyn. Lupa obuolį, o aš lupu Naujininkų sluoksnius. Gatvė apjuosia didžiulio seno medinio namo šoną, leidžia pažvelgti į daržiuokius kapinių pakalnėje, vešlias sodų lapijas, medinius šulinių stogelius. Na, bet Bulhako Bobulė jus išvedė iš kelio, tad Aukštas vyras, šokantis lietuje, grąžina į realybę – kiemais ir gyvenimo nukramtytais laipteliais palei pataisos namų sieną. Sniego gatvėje 1955 m. iškilo nepilnamečių kolonija, atėjus 1992-iesiems, ji pertvarkyta į nusikaltusių pareigūnų pataisos namus.

Išnėrę iš takelio palei kalėjimo tvorą į **Gudų gatvę**, kelkite akis į plytinį pastatą su pro arką stoge prasišviečiančiu dangumi. Jei būčiau miesto fotografė, nutaikyčiau visas kameras į tą arką. Apeikite pastato šonus ir kiemais kiemais pro daugiabučius – darželiai ir susipynusios vaismedžių šėveliūros po langais, balkone džiūstantis rankšluostis su šunelio galva, raudonas kibiriukas šiukšlėms prie laiptinės durų. Bulhako Bobulės skarelė švyti aukso siūlu, ji kopja su draugėmis aukštyn kalva – kilkite kartu Gudų gatve aukštyn, ant kalvos **Gudų gatvė taps Lenkų** ir jos viduryje vaiskiai švytės Vilniaus Šven-

tojo Aleksandro Neviškio cerkvė, pastatyta 1898 m. pagal tuo metu naują pavyzdį kartu su mokykla. Dabar ten įsikūręs vienintelis veikiantis stačiatikių moterų vienuolynas Lietuvoje.

Visai šalia, ragina neužsibūti Aukštas vyras, šokantis lietuje, stūkso „du viename“: sovietinio stiliaus keturaukštis monolitas, buvęs Vilniaus vaikų socializacijos centras, kuriame gyveno apie penkiasdešimt paauglių mergaičių, ir buvę laikinieji vaikų globos namai „Atsigręžk į vaikus“. Eidavau ten lietuvių kalbos mokyti dvyliktoję, į galvą gerai įsikirto ilgiausi bendrabučio koridoriai. Vis dar likusios centro ir vaikų namų lentelės ant sienos prie vartų, nors vaikai jau seniai išsikraustę į šeimynas. Dar čia neseniai buvo laikini nakvynės namai, planuojama laikinai priglauti migrantus. Lenkų gatve žemyn – kas antrame lange po katiną.

Medis-paminklas ir geltoni dviaukščiai Kapsų gatvėje

Bulhako Bobulė veda žemyn, pro „Aibę“, į kurią šaltesnį savaitgalį kruta už parankių susikibusios senjorų poros: ji – megzta papurusia moheros berete, jis – odine „šoferio“ kepure. Prie parduotuvės tupi ir dreba šuniukai be aiškių veislių požymių. „Skarei, nada uspet na serial“, – atrišdama ragina savąjį žemės spalvos „dublionkėje“ paskendusį būtybę.

„Skarei“, tiesiai nuo „Aibės“ į akmenimis grįstą Lenkų gatvelę, žemyn, pro žydinčius gėlynus, mėlyną vandens kolonėlę, pasakų kiemelį dairykites medinio malūnėlio! – pro lydytą rudens auksą ir minkštą varį medžiuose ir takuose, spalvotus namelius rūkstančiais kaminiais, už jo išsisluoksniavusius

daugiabučius – tikras miesto biskvitas. Jei patiko ši gatvė, sekite paskui Bulhako Bobulę, **kirskite Dzūkų, paėjękite Rudaminos gatvės link** ir kilkite ja viršun, kol **pasieksite Vaivorykštės**. Kalvelės, mediniai namukai ir saulės laižomi kilimai, džiūstantys ant tvorų. Aukštas vyras, šokantis lietuje, baksteli skėčio smaigaliu į koją ir moja išnirti laiptukais į šviesą. Telšių gatvės viduryje, dešiniau, prie gimnazijos ir darželio, – naujas Telšių skverelis atsikvėpti. Galima pagliaudyti saulėgrąžų, atsivesti vaikus į medžių kamienus atkarojančias įdomias laipynes, prisėsti paskaityti knygą.

Visų įdomiausias parko eksponatas – didžiulis, betonine tvorele apjuostas medis. Naujininkų karalius ant pjedestalo.

Tiesiai už medžio – geltoni dviaukščiai Naujojo pasaulio darbininkams maždaug šeštajame dešimtmetyje statyti namukai, reikia pasigrožėti jų langais ir stogais, **Kapsų gatvės dviaukščių architektūra** ir katinais aplipusiais kiemais. Gera eiti per kiemus uodžiant ką tik išplautų skalbinių kvapą. Kartą, dirbdama kompiuteriu ir pakėlus akis į langą, pamačiau skalbiniuose įsipainiojusius orientacininkus su telefonais rankose.

Aukštas vyras, šokantis lietuje, džentelmenas – siūlo pirkti gėlių Naujininkų turgelyje. Priešais siūbuoja senutė gėlėta sukle, o gal chalatu – ir už pačią didesnią pirkinių maišu. Turgelyje – gėlės, bulvės, moliūgai, naktiniai, kojinės, kartais saulės atokaitoje įsitaiso stalelis su kvėpalų buteliukais arba gruzinas su arbūzais. Kioske su užrašu „Naujininkų turgelis“ – maloniausia gėlių parduotėva. „Šytas tokias nebelabai gražias tuoj bus, – paaiškina viską apie rožių gyvenimą ir mirtį. – Šytas pasilaikys.“ Visada pasilaiko.

Radusios progą, pakalbam apie progas.

Prie turgelio man patinka kibinų kioskelis, šūktelintis apie dienos pietus. Kitame kioske – gyvūnų kirpyklėlė, visai ne kirpykla, o ant kalno, prie „Iki“, – tikro turko kebabinė. Beveik visos kebabinės prasideda nuo „tikro turko“, mūsų šalis – susipažinome prieš keletą metų – raito geras gyvenimo istorijas.

Kebabų ten nevalgiau jau trejus metus, gal ir turko nebėra. Bet žmogui reikia ir gamtos, reikia kultūrinio peno, tad Aukštas vyras, šokantis lietuje, suka atgal į Telšių gatvę, įsmunka į slaptą liepų alėją tarp darželio ir stadiono. Tiesiai iki troleibusų žiedo, ant sienos piešinys – baltas kačiukas tarp knygų. Naujininkams tiktų ir drąsesnis sienų menas, apie tai galvodami sekite pro kioskus Kapsų gatve savo gidą, tiesiai pro „Lidl“, **žemyn į Kaminkėlio gatvę**.

Eidami šia tarp kalvų įkirusia linija, žiūredami į grakštų viešbutį, galite apsimesti, kad atotogaujate kalnų kaimelyje slidinėjimo kurorte. Prie vieno iš namų – japoniškas sodelis, o gal alpinariumas. Ant kalnelio mėlynuoja vandens kolonėlė. Jeigu iš Kaminkėlio gatvės įšoksime į kurį nors žvyruotą keliuką dešinėje, atsidsursite laukinių pievų juostose. Vienoje tokioje pievoje pavasarį tiesiai po kojomis per taką nuskuto fazanas – pilkšvas žaibas.

Kaminkėlio gatvė pereis į Pabarės, iš jos kilkite į Kapsų gatvę ir paskui žemyn, **žemyn Panevėžio gatve**. Sklando legenda, kad ši gatvė – daugiausia kanalizacijos šulinėlių turinti gatvė, bet vos pradėdus skaičiuoti jų dangčius, kas nors nukreipia dėmesį, pavyzdžiui, iš alyvų krūmo sklindanti gitaros melodija. Prie sankryžos – mūrinė Dzūkų biblioteka. Šeštadieniais nuo kalvų į ją leidžiasi

orūs senojo miesto gyventojai, susiburia šeimos su vaikais, o paprastomis dienomis aplink biblioteką galima sutikti rašytojų, poetų – Naujininkuose jų gyvena nemažai.

Panorama tarp dviejų klevų

Nuo Dzūkų gatvės bibliotekos kyla pro buvusią „Lelijos“ kavinę – dabar ten biuras – ir lapais čežančia **Zanavykų gatve leidžiuosi iki geležinkelio**. Kai ruduo ankstyvesnis, Pelesos gatvės prie „Maximos“ borteliai nusėsti grybų ir uogų pardavėjų, į praeivius skraido kainos visomis kalbomis. Naujininkai – lietuvių, lenkų, rusų, romų katilas, juose telpa dar ir **karaimų-totorių kapinaitės Žirnių gatvėje**. Rituosi kalvelėmis geležinkelio link, grįžtu į senąjį pasaulį, o tiksliau, į Senamiestį, ant kurio ribos su Naujamiesčiu dabar gyvenu. Gėlių gatvės „Boulangerie“ imu kavos puodelį su cinamoniniu kruasanu ir kontempliuoju, kaip nepastebimai rajonas, raizdomas kurjerių paspirtukų, tampa savėnis. Vaikščiodama Naujininkuose atpratau sukinėti galvą į visas puses kaip krano gervė, jau lyg atsipalaidavau.

Po kavos apima nostalgija, sakau sau, tas senamiestis neturi tiek nesusūkuotos dvasios. Einu vėl Naujininkų kryptimi. Jeigu jūs su manimi, nuo „Spartos“ kilkite į kalną, ypač gerai paspaudus šaltukui, kai virsta garas iš burnos, ir aitrus geležies, dūmo, šalčio, dulkių kvapas įsirango iki pat plaučių. Ant tilto skaičiuokite traukinius. Tilto pabaigoje – taksi parko pastatas, kuriame anksčiau glaudėsi apie 800 taksi automobilių. Dabar Aukštas vyras, šokantis lietuje, pasitaiso odinę kuprinę, iš kurios kyšo poras, ir **veda per Šaltkalvių gatvę** – prieisite įvairiausių formų solidaus amžiaus daugiaaukščių, pažymėjusių visų sovietijos lyderių statybų madas.

Namas Gudų gatvėje. Giedriaus Bagaliūno nuotr.

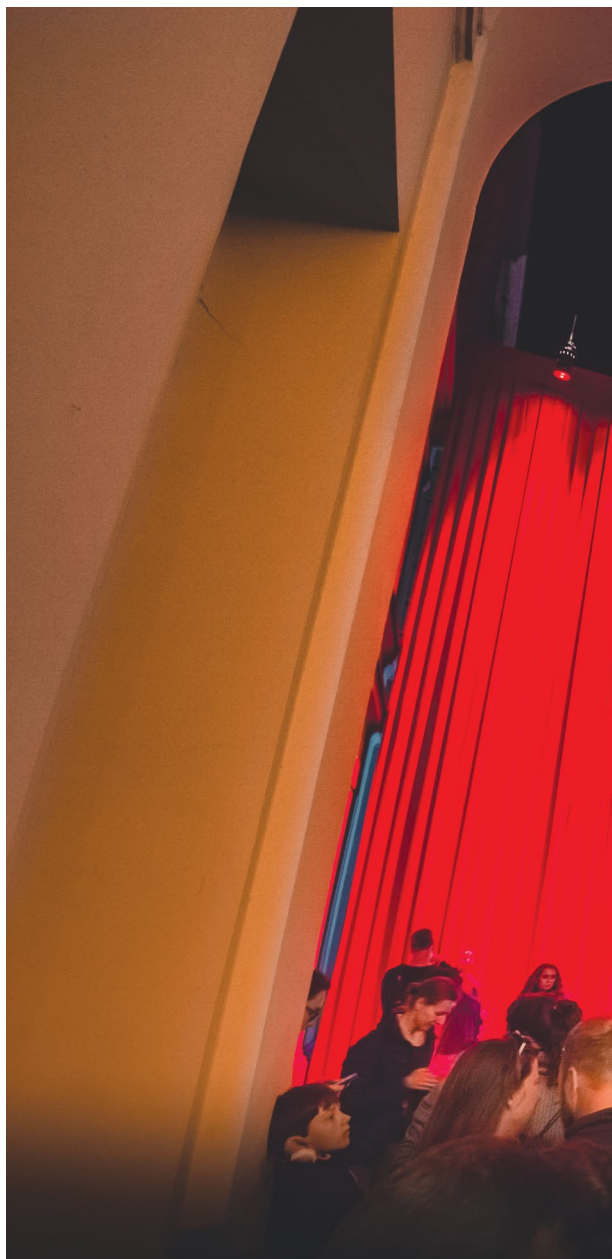
Įsuksite į tykią, **kinematografišką Brolių gatvelę**, pažiūrėsite į geležinkelį iš netikėčiausių pusių. Tikras miesto biskvitas.

Konduktorių gatvėje tarp dviejų klevų atsivers netikėta panorama – pamatysite televizijos bokšto smailę. Iš kiemo išeis Bulhako Bobulė, tarškindama kibiro rankenos lanką, lėtai apeikite su ja aplink geležinkelį išsiraičiusias **Konduktorių, Garvežių, lešmininkų, Prūsų gatves – slaptą medinio Vilniaus lobį**. Prūsų gatvėje išlikusi seno grindinio atkarpa. Lyg iš niekur. Staiga apsižiūrėsite, kad Bulhako Bobulė nusekė rainą katiną, Aukštas vyras, šokantis lietuje, lipa į autobusą, rajono moterys gėlėtai sijonais apdaužo jį rankinėmis, kai ritasi iš stotelės kartu su kamuoliniais debesimis. Naujininkuose reikia pavaikšioti vienuoje. Nieko nenutiks.

Ypač rajone, kuris turi **Avinėlių gatvę**.

7 idėjos mylimam miestui

2023 m. sausio 25-ąją vilkai sustūgs garsiau, nes Vilnius švęs ypatingą šventę – 700 metų jubiliejų. Ką reiškia tokia sukaktis? Tai paskata miestiečiams pakviesti savo mylimą miestą į pasimatymą ir išpažinti savo jausmus. Šia proga pristatome

jums septynias idėjas, kurios laimėjo savivaldybės ir agentūros „Go Vilnius“ organizuotą konkursą miesto sukakčiai įprasminti. Priimkime jas kaip pažadą kitų metų šventei, juolab kai kurie renginiai prasidės dar 2022-aisiais.

Vasaros šviesų festivalio instaliacija. Gabriel Khiterer nuotr.

MŪSŲ GYVENIMAS – TAI AMŽINAS VILNIAUS POKERIS...

RIČARDAS GAVELIS, 1990 M.

Naujos Ričardo Gavelio kūrinio formos. UAB „Ulvyds“ nuotr.

Filmas „Kartą Vilniuje“

Sostinės jubiliejaus proga menų fabrikas „Loftas“ pristatys interaktyvų projektą „Kartą Vilniuje“, kurio bendraautoriais galės tapti visi miestiečiai ir sostinės svečiai. Projekto pradžių paminės 2022 m. pasirodysianti internetinė platforma „Kartą Vilniuje“, kurioje vilniečiai ir miesto svečiai bus kviečiami fiksuoti ir dalytis savo išskirtiniais ar, atvirkš-

čiai – kasdieniško gyvenimo momentais. Iš šios medžiagos su inovatyvia dirbtinio intelekto technologija patys svetainės lankytojai galės generuoti originalius filmus apie Vilnių.

Projekto, kuris truks 2 metus, kulminacija taps 2023 m. pasirodysiantis ilgo metro filmas „Kartą Vilniuje“ (angl. „Once In A City Called Vilnius“), susuktas su profesionalių kino kūrėjų komanda. Tikimasi, kad filme

miestas atsiskleis netikėtais rakursais: bus siekiama atrasti paprastas ir ypatingas smulkmenas, parodančias kiekvieno žmogaus, kaip asmenybės, požiūrį į miestą, jo vertybes ir vizijas, kelti pasididžiavimo jausmą Lietuvos sostinė.

„Vilnius – operos miestas“

Artėjant Vilniaus jubiliejui, Lietuvos nacio-

nalinis operos ir baleto teatras kartu su LDK valdovų rūmais ir Lietuvos muzikos ir teatro akademija parengė trejų metų trukmės veiksmų programą, leisiančią tarptautiniu mastu akcentuoti Lietuvos indėlį į Europos operos istoriją.

Projektas vystomas jau nuo šių metų. Renginių spektrą sudarys trys kryptys. Pirmoji kryptis – „Opera: praeitis ir ateitis“, kurios svarbiausias komponentas – inovatyvi „Alopera“. Pasitelkus naujausius neuroninio tinklo modelius, pagal išlikusį libretą išanalizavus Romos kompozicinės mokyklos palikimą, dirbtiniu intelektu bus atkuriamas ir visuomenei Valdovų rūmuose pristatyta viena pirmųjų Vilniuje XVII a. atliktų operų. „Opera ir bendruomenė“ inicijuos Baltijos operos apdovanojimus – išskilmingą renginį, kuris pagerbs Lietuvos, Latvijos ir Estijos operos kūrėjus ir organizacijas. Trečioji kryptis – „Opera kaip akceleratorius“ į žanrą pažvelgs kaip į katalizatorių, kuris sujungia įvairias meno sritis, mokslą, inovacijas ir verslą.

„Muzika Vilniui“

Sostinės gimtadienis bus pažymėtas ir išskirtiniais muzikos garsais. Viešojo įstaiga „Meno genas“, Lietuvos ansamblių tinklas ir Lietuvos kompozitorių sąjunga organizuoja projektą „Muzika Vilniui“, kuris pakvies vienus ryškiausių pasaulyje šių dienų kompozitorių sukurti miestui skirtus kūrinis, išryškinančius jubiliejų švenčiančios sostinės identitetą, svarbias miesto istorijos datas, įvairovės kupiną dabartį ir ateities perspektyvas.

Garso skulptūras pasirinktoms erdvėms kurs septyni Europoje ir visame pasaulyje pripažinti kompozitoriai, atstovaujantys

skirtingoms XX–XXI a. šiuolaikinės muzikos kryptims ir kūrėjų kartoms. 2023 m. įvyks 7 koncertai, kuriuose bus pristatytos Vilniui skirtos jų kompozicijos ir jau žinomi kūriniai. Po premjeros koncertų erdvėse planuojama sugalvoti sprendimus, kurie leistų individualiai išgirsti autorinius kūrinius. Projekto organizatoriai tikisi, kad taip atkreips tarptautinės profesionaliosios muzikos ir meno bendruomenės dėmesį į Vilnių kaip modernų ir palankų kūrybinėms idėjomis skleisti miestą,

paskatins plėsti Lietuvos kompozitorių ir visos muzikų bendruomenės tarptautinius ryšius bei kūrybinius mainus.

„Vilniaus pokeris“

Sostinės jubiliejui bus skirtas ir režisieriaus Donato Ulvydo pagal garsųjį Ričardo Gavelio romaną „Vilniaus pokeris“ sukurtas filmas bei jį lydintys nauji džiaz, tapybos, skulptūros įvykiai. Kitaip nei R. Gavelio knygos pusla-

LNOBT opera „ArtVilnius“ meno mugėje. LNOBT nuotr.

piuose, juostoje bus vaizduojamas ne tik pokario, sovietmečio, bet ir šių dienų Vilnius. Procesą lydės kiti kultūros renginiai – nuotraukų paroda, iliustruojanti filmo kūrimo užkuliusius, su sostinės menininkais inicijuojama tapybos ir skulptūros darbų programa „Vilniaus pokerio“ tematika. Planuojama kviešti bendradarbiauti įvairių sričių meno kūrėjus, o vėliau jų kūrinius padaryti prieinamus ir visuomenei.

„Vilniaus pokeris“ negali būti atsietas nuo trijų dalykų – Vilniaus, džiaz ir meno. Tad kuriant filmą numatoma aktyviai bendradarbiauti su Lietuvos džiaz bendruomene ir kartu sukurti ne tik garso takelį filmui, bet ir visavertę koncertinę avangardinio džiaz programą. Premjerinį renginį 2022 m. pabaigoje numatoma surengti Vilniaus Šv. Kotrynos arba Šv. Jonų bažnyčioje.

Masinė instaliacija

„Vilniaus pokerio“ tema atspindės ir MO muziejaus projekte – 2023 m. bus pristatyta masinė instaliacija, kviečianti Vilnių pamatyti per šio romano prizmę. Kūrinio interpretaciją sukurs teatro režisierius Oskaras Koršunovas bei scenografas, dokumentinių filmų kūrėjas Gintaras Makarevičius.

„Vilniaus pokerį“ atidarys dviejų dienų kultūrinis festivalis „MOratonas“, kurį lydės turininga renginių bei edukacinių veiklų programa. Paroda-instaliacija ir jos atidarymas visų teisė turintis meno procesas, vyks susitikimai su menininkais, edukacinės veiklos ir diskusijos. Paroda taip pat bus atkurama virtualiai.

„Vilniaus performansų bienalė“

Galerija „Meno niša“ sostinės jubiliejaus

proga Vilniaus aikštėse, parkuose ir pastatuose pristatys pirmąją tarptautinę performansų bienalę, kurioje dalyvaus vietinės ir užsienio performanso meno žvaigždės. Renginio temos bus skirtos reikšmingoms miesto datoms, vietoms, įvykiams, pasiekimams. Pirmasis Vilniaus tarptautinis performanso meno renginys vyks 2023 m. liepos mėnesį. Planuojama organizuoti tęstinę, kas dvejus metus vyksiančią bienalę, kuri prisidės prie Vilniaus kaip šiuolaikiškos meno performansų sostinės kūrimo.

„Paviljonas: Vilnius prieš 200 metų“

Jubiliejaus programą papildys ir Lietuvos nacionalinio muziejaus idėja. Pasitikdamas miesto gimtadienį, muziejus žengs už savo įprastų erdvių ir pakvies apsilankyti specialiaame paviljone. Interaktyvi paviljono erdvė bus skirta pažinti sostinės vaizdą, gyvenimą ir dvasią XVIII–XIX a. pirmoje pusėje. Čia lankytojai 2023 m. galės apžiūrėti istorinį Vilniaus maketą, vyks edukacinės veiklos ir pristatymai.

O iki didžiosios šventės kviečiame pasitikti ir kartu su šviesų festivaliu sausio 25-ąją švęsti 699-ąją miesto sukaktį. Tėbūnie šie metai miestui ir jo žmonėms kupini šviesos ir atradimų. Drąsos realizuoti savo mažas ir dideles idėjas tiek miestui, tiek jo žmonėms, leisti į kūrybinius ieškojimus kuriant savo mylimo miesto veidą ir garsinant jo vardą.

Daugiau

www.700vilnius.lt

Šventės kvapas

Jūratės Mackevičiūtės nuotraukos

Žiemą virtuvėje pasklinda stebuklingi švenčių kvapai: cinamono, šokolado, imbiero, medaus. Jie sušildo namus, pakutena jausmus, pasaldina mintis. Šįkart siūlome išbandyti tris istorinius kepinių receptus ir patirti šimtmečių miesto gastrominę praeitį.

Tortas „Stefanija“

Pirmajame Signatarų namų aukšte 1918 m. buvo įsikūrusi cukrainė „Baltasis Štralis“, kuri garsėjo savo tortais ir pyragaičiais. Ši cukrainė buvo populiari inteligentijos susibūrimų vieta: laiką čia leisdavo ir universiteto profesorai, ir poetai, čia buvo galima užsisakyti vietinės ar užsienio spaudos. Tad nenuostabu, jei kalbos apie Lietuvos nepriklausomybę galėjo rutuliotis prie šio torto gabalėlio.

Yra išlikę žinių, kad Jono Vileišio, Vasario 16-osios akto signataro, dukros mėgstamiausias kepinyš Vilniuje buvo būtent šis tortas. Tad nors šiam tortui daugiau nei šimtas metų, savo skoniu jis galėtų drąsiai rungtis su šiuolaikiniais desertais.

Tortas „Stefanija“ mena Pirmosios Lietuvos Respublikos laikus.

Reikės:

Biskvitui paruošti:

6 kiaušiniai
120 g miltų
120 g cukraus
35 g sviesto
žiupsnelis druskos

Kremui paruošti:

5 kiaušiniai
200 g cukraus
250 g sviesto
200 g šokolado
20 g kakavos miltelių

Eiga

Biskvito paruošimas

Plakite kiaušinių trynius su cukrumi, kol masė taps beveik balta ir puri. Suplakite kiaušinių baltymus iki tirštų putų, po truputį įmaišykite baltymus į trynių ir cukraus masę. Įberkite žiupsnelį druskos, suberkite miltus ir supilkite ištirpintą sviestą. Padalykite masę į 6 dalis, kiekvieną iš dalių pilkite į apskritą 22 cm kepimo formą ir kepkite orkaitėje, įkaitintoje iki 180 laipsnių, apie 12–14 min.

Kremo paruošimas

Suplakite kiaušinius, suberkite cukrų ir maišydamai kaitinkite kremą vandens vonelėje („Bain Marie“ technika), kol masė užvirs. Išimkite kremo indą iš vandens vonelės ir leiskite jam atvėsti. Karšto vandens inde ištirpinkite šokoladą ir įdėkite kambario temperatūros sviesto. Įmaišykite kiaušinių ir šokolado mases ir suberkite kakavos miltelius.

Torto formavimas

Pertepkite biskvitus kremu, viršutinį sluoksnį patepkite kremu ir pabarstykite kakavos milteliais. Kad sluoksniai persismelktų ir biskvitas sudrėktų, leiskite tortui 1 parą pastovėti.

Širdies meduoliai

Lietuviai nuo seno laikė bites, tad kepinius dažniausiai skanino medumi. Meduolius Lietuvoje kepėjai pradėjo kepti XVI a., kai didikus ir kunigaikščius pasiekė iš užjūrio atgabenti kvapnūs prieskoniai. Iki šių dienų yra išlikusių Valdovų rūmuose eksponuojamų meduolių formelių šukių. Tiesa, meduolius dažniausiai kepdavo vienuolynuose, dvaruose ar kepyklose, o ne namuose.

Nors šiandien meduoliai siejami su žiemos šventėmis, anksčiau juos kepdavo ištisus metus, ypač daug jų buvo prikepama bažnytinėms šventėms ir mugėms. Tai buvo brangus kepinys, tad meduolis laikytas tikrai geidžiama lauktuve ar net kalėdine dovana. Ir šiandien Kaziuko mugė neįsivaizduojama be tradicinio meduolio – „Kaziuko širdies“. Jis – tikriausiai garsiausias Vilniaus meduolis nuo senų laikų.

Reikės:

500 ml medaus
100 g įvairių prieskonių (pagal skonį, pvz., cinamono, kardamono, gvazdikėlių, imbiero ir pan.)
50 g cukraus (nebūtina)
500 g miltų (geriau ruginių)
5 g sodos arba kepimo miltelių
50 g sviesto (skardai patepti)

Eiga

Nedideliame inde pašildykite medų, sumaišykite jį su prieskoniais (prieskonius imkite tokius, kokius mėgstate, bet jų tradiciškai dedama daug). Šiek tiek ataušinkite medų. Kad meduoliai būtų puresni, į miltus įdėkite „užgesintos“

(užpiltos citrinų sultimis) sodos, vietoje kurios, jei pageidaujate, galite naudoti kepimo miltelius. Suberkite miltus į dubenį, supilkite medų su prieskoniais, cukrų (bet nebūtina) ir tešlą minkykite tol, kol nelips prie rankų. Jeigu matote, kad tešla per lipni, įberkite dar saujelę miltų. Suformuokite rutulį, susukite jį į maistinę plėvelę ir palaikykite šal-

dytuve per naktį. Iš šaldytuvo išimtą tešlą padalykite į kelias mažesnes dalis. Miltais pabarstykite stalą arba kitą lygų ir švarų paviršių ir ant jo iškočiokite tešlos gabalėlius. Tešlą kočiokite gana plonai (kuo tešla bus ploniau iškočiota, tuo meduoliai bus traškesni). Panaudoję formules, išspauskite norimos formos meduolius. Paruoštus meduolius per-

kelkite ant kepimo popieriumi išklotos kepimo skardos (kepimo popieriaus galima ir nenaudoti: tokiu atveju skardą patepkite sviestu). Meduolius kepkite iki 180 laipsnių karščio įkaitintoje orkaitėje apie 10 min., kol gražiai paruduos. Stebėkite kepimo procesą, nes meduoliai kepa labai greitai – svarbu jų neperkepti, todėl gali neprireikti ir 10 min. Iškepusius meduolius atvėsinkite.

Meduoliai kadaise buvo geidžiamiausia lauktuve.

Žydiška pynutė

Kiekvieną penktadienį žydų namuose pakvimpa ypatinga šabo metui kepama duona „chala“ (*challah*). Ant stalo padėti du „chalos“ kepaliukai – tradicinis atributas, kuris yra būtinas norint pradėti šabo vakarienę. Tik susėdus prie stalo ši puri pynutė yra pašventinama sukalbant specialią maldą. Tada „chala“ plėšoma rankomis, barstoma druska ir užgeriama vynu ar vynuogių sultimis. Net ir šios pynutės pavadinimas mena žydų istoriją: vienas pirmųjų įsakų izraelitams, ruošiantis įeiti į Pažadėtąją žemę, buvo toks: „Iš pirmosios tešlos atidėsite atnašai „chalą“ kaip atidedate atnašą kūlės grūdų.“

Vilniuje žydai gyvena nuo XVI a., tad lietuviai šią šviesią ir minkštą duoną žino nuo seno. Net ir sovietmečiu buvo galima įsigyti tokios formos pyrago, tik tuomet jis buvo vadinas kiek kitaip – pynute.

„Chala“ – tradicinis šabo valgis.

Reikės:

500 g kvietinių miltų
0,5 a. š. druskos
15 g šviežių mielių
40 g cukraus
200 ml vandens
2 kiaušinių
50 ml bekvapio, neutralaus skonio aliejaus (pvz., saulėgrąžų)
aguonų ir / arba sezamų sėklų

Iš šio kiekio iškepsite 1 didelę arba 2 mažesnes pynes.

Eiga

Į didelį dubenį suberkite miltus ir druską, išmaišykite, miltuose padarykite duobutę. Į ją sutrupinkite mieles, įberkite šaukštelį cukraus, įpilkite šlaką šilto vandens ir šiuos ingredientus sumaišykite iki tirštos, košelės masės, konsistencijos. Ant viršaus užberkite šiek tiek miltų ir palikite šiltoje vietoje 15 min., kol mielės „pabus“ ir pakils kauburėlis. Į dubenį su miltais ir mielėmis supilkite likusį šiltą vandenį, suberkite cukrų, paplaktus kiaušinius (maždaug 3–4 šaukštus kiaušinių plakinio atsidėkite pynutėms aptepti), supilkite aliejų. Viską išmaišykite ir pradėkite minkyti tešlą. Minkyti reikia ilgai, bent 10 min. (procesas bus greitesnis, jei tešlą

suminkysite elektriniu aparatu, turinčiu tešlos minkymo antgalį). Tešla turi būti gana minkšta, elastinga ir nelipni. Išminkytą tešlą suvoliokite į rutulį, patepkite aliejumi ir dėkite į virtuviniu rankšluostėliu pridengtą dubenį, kurį valandai pastatykite į šiltą vietą, kad tešla pakiltų. Ji turi padvigubėti. Pakilusią tešlą darsyk išminkykite ir formuokite „chala“. Iš šio tešlos kiekio suformuosite vieną didelę arba dvi mažesnes „chalas“ (jos gali būti tiek pailgos, tiek apvalios). Paprasčiausias būdas tai atlikti – pinti kasas iš trijų gijų. Suformavę kepinį gerai sutvirtinkite jo galus. „Chalą“ dėkite į didelę skardą, išklotą kepimo popieriumi, vėl pridenkite rankšluostėliu ir dar pusvalandį palai-kykite šiltai ir pakildinkite. Kol suformuotas kepinys kyla, orkaitę įkaitinkite iki 180 laipsnių karščio temperatūros (orkaitės režimas: kaitinimas iš viršaus ir iš apačios, be ventiliatoriaus). Pakilusią pynutę ar pynutes švelniai, nespausdami aptepkite kiaušinio plakiniu, pabarstykite sezamų sėklomis arba aguonomis ir dėkite kepti. Vienai didelei „chalai“ iškepti prireiks 30–35 min., jei formavote mažas – 25 min. „Chala“ bus iškepusi, kai jos viršus gražiai, švelniai paruduos. Prieš patiekdami „chalai“ leiskite kiek atvėsti. Pastaba: kepinys yra saikingai saldus, tad valgomas ir vienas, ir su įvairiausiais priedais: tiek saldžiais, tiek ir nesaldžiais.

Daugiau

www.700vilnius.lt

MARŠRUTAS

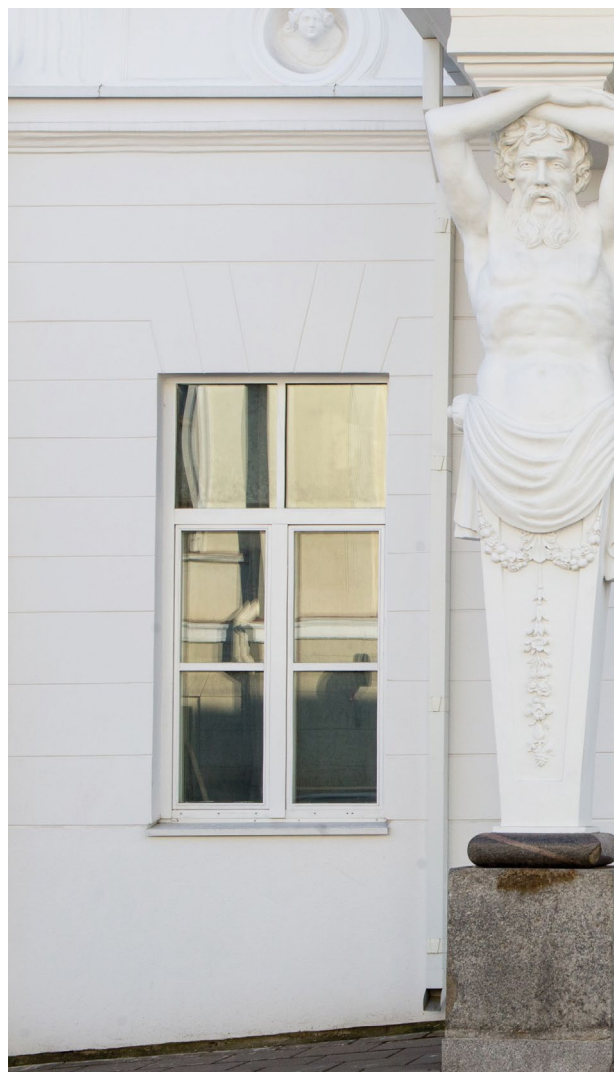
Vilniaus portalai

Maršrutą sudarė Julija Kodytė
Vytautės Ribokaitės nuotraukos

Duris galima laikyti vienu seniausių architektūros elementų. Jos atspindi kultūrinius ir geografinius savitumus. Pavyzdžiui, antikos laikais duris ir miesto vartus saugojo dviveidės, abi puses vienu metu stebinčios dievybės. Žemos durys vedė į valstiečio trobą, aukštos, plačios angos – į monumentalius rūmus, bažnyčias. Lietuvių liaudies papročiuose durų slenkstis yra riboženklis visais svarbiais žmogaus gyvenimo etapais – gimimo, santuokos, mirties. Durų estetika kito kartu su architektūra. O kokios durys saugo pastatus mūsų sostinėje? Kokios medžiagos, ornamentai ir rankenos jas puošia? Šis maršrutas kviečia pastebėti ir atidžiau apžiūrėti įdomiausias duris ir vartus pagrindinėse Vilniaus senamiesčio gatvėse. Visą maršrutą rasite

Neakivaizdinisvilnius.lt

Prieangį saugantys Atlantai.

Prieangį saugantys Atlantai

Trakų g. 1

54.679826, 25.2783501

Trakų g. 1 pastato balkoną remia du raumeningi, barzdoti vyrai. Tai Atlantai, kurių vardas kilo iš graikų mitologinio titano, sukilusio prieš dievus ir nubausto laikyti pečiais dangaus skliautą. Čia laikyti balkoną juos amžiams paskyrė dailininkas Pranciškus Andriolis su mokiniu Juozapu Kozlovskiu. Ampyro stiliaus rūmus pagal Tiškevičių užsakymą XIX a. vid. suprojektavo architektas Nikolajus Čaginas. Savininkų

herbą galima pamatyti aukštai rūmų frontone. Atlantus Tiškevičių giminė itin mėgo. 2005 m. dešinėje pusėje stovintį Atlantą partrenkė nuo Jono Basanavičiaus gatvės kalno atlėkęs automobilis. Tada ir paaiškėjo, kad skulptūros nukaltos iš dolomito, o ne lietos iš betono, kaip manyta iki tol. Įdomu, kad balkonas pastatytas pažeidžiant tuomečius įstatymus. Šaligatviai ir gatvės buvo miesto nuosavybė, tad trukdantis praeiti pastato dalis – balkonų kolonas, laiptelius ir prieangius – savininkai turėdavo nugriauti. Galima nujauti, kad už dvivėrių durų atsiveria erdvi patalpa, o langas virš durų įleidžia į ją šviesos.

Šv. Onos bažnyčios durys.

Šv. Onos bažnyčios durys

Maironio g. 8
54.683164, 25.293029

Legenda byloja, kad Šv. Onos bažnyčią statė du meistrai – patyręs mūrininkas ir jo jaunas žentas. Išmūrijęs pamatus ir sienas senasis meistras turėjo išvykti, o grįžęs rado užbaigtą dailią, lengvą, ažūrinę viršutinę bažnyčios dalį, kuri skyrėsi nuo sunkaus ir nedailaus jo mūro. Pavydo apakintas meistras nustūmė jaunuolių pastolių. Nuo XVI a. prie bažnyčios ranką pridėjo ir daugiau meistrų. Po gaisrų buvo keistas stogas, XIX a. užtaisyti sienų plyšiai.

Didžiausia restauracija vyko 1902–1909 m. Šimtai žmonių prisidėjo prie restauravimo darbų savo lėšomis ir rankomis. Projektą parengė žymus Varšuvos architektas Jozefas Piusas Dziekonskis. Sutvirtinta viskas nuo pamatų iki stogo, į sienas įmontuotas metalinis karkasas. Į riestainius panašias durų rankenas puošia būtybių galvos, o geležines duris – Šv. Onos monograma SA (Santa Anna). Kairiajame krašte rasite ir įrašą lenkų kalba, skelbiantį, kad duris A. Mencelio dirbtuvėje Varšuvoje 1908 m. pagamino meistras S. Wozniakas. Bažnyčios viduje galima rasti ir lentelę Dominikai Pileckaitei-Puchalskai, bažnyčios remontui palikusiai auką, už kurią įrengti langai ir durys.

Dominikonų bažnyčios durys

Dominikonų g. 8 / Dominikonų ir
Šv. Ignoto gatvių kampas
54.681382, 25.284753

Dominikonų vienuoliai šioje vietoje įsikūrę nuo XVI a. pr., tačiau jų vienuolyną ir bažnyčią siaubė daugybė gaisrų, o dabartinė mažai pakitusi Šv. Dvasios bažnyčia mus pasiekė iš XVIII a. II p. Bažnyčia gatvėje įkomponuota neįprastai – išilgai gatvės, tad portalas (iš lot. k. „puošnus įėjimas“, „vartai“) atsiveria šoninėje pastato sienoje. Baroko stiliaus įėjimą puošia tam laikotarpiui būdingos rokailės („liepsnelės“), virš durų įkomponuotas karališkas Vazų

giminės herbas ir Brolių pamokslininkų vienuolijos emblema. Jei ji ir atrodo smagiai neįprasta, tai dėl nesusipratimo restauruojant. Emblemoje vaizduojamas deglą įsikandęs šuo Žemės rutulio fone. Tik pasukę į Šv. Ignoto gatvę bažnyčios sienoje rasite žemas medines dureles, vedančias į požemius. Geležiniai apkaustai – dekoratyvus vyrių apipavidalinimas. Vyriai tvirtina duris prie rėmo ir leidžia joms varstytis, o išplėtoti iki sudėtingų apkaustų, gali ir jas sustiprinti. Įvairūs raštai suteikia simbolinę apsauginę reikšmę. Bažnyčios požemiai – erdvūs, čia daugybė patalpų ir kriptų. Manoma, kad per XVII–XVIII a. rūsiuose palaidota nuo šešių šimtų iki kelių tūkstančių vienuolių, didikų ir miestiečių.

Durys į Dominikonų bažnyčios požemius.

Marijos Oginskienės rūmų durys

K. Sirvydo g. 6

54.687335, 25.283470

1909 m. iš nusigyvenusio grafo Antano Tiškevičiaus rūmus nusipirko Plungės dvaro savininkė kunigaikštienė Marija Skuževa Oginskienė. Rūmai jau buvo spėję pakeisti daugybę šeiminių, perstatyti mažiausiai šešių architektų. Kiekvienas

naujas savininkas juos tobulino pagal savo norus. 1888 m. rūmų perstatymas baigėsi, kito tik puošyba. Kalto metalo langų ir durų dekore aiškiai įskaitoma monograma OM – paskutinės, iki Antrojo pasaulinio karo rūmus valdžiusios grafišės Marijos Oginskienės inicialai. Šviesiame neobarokiniame fasade įėjimas pabrėžtas metaliniu stogeliu su žibintais ir vijoklių motyvais. Durys puoštos inicialais, gėlėmis, nenoriai ir sunkiai atsiveria į vieną įspūdingiausių neobarokinio stiliaus laiptinių.

Marijos Oginskienės rūmai.

Vyriausybės rūmų durys.

Vyriausybės rūmų durys

Gedimino pr. 11

54.688121, 25.280904

Dabartiniai Vyriausybės rūmai – 1982 m. baigtas vėlyvojo modernizmo pastatas, vienas įdomiausių architekto Vytauto Edmundo Čekanausko darbų. Administracinis kompleksas buvo skirtas Lietuvos komunistų partijos Centro komitetui. Rūmai darniai įkomponuoti į aplinką, aukštis suderintas su gretimais pastatais, architektūrinė raiška jį sušvelnina. Tuo metu politinės reikšmės pastatai turėjo būti monumentalūs, puošnūs. Į Maskvą nuvykęs architektas tokį savo sprendimą

apgynė ideologiškai sunkiai atremiamu argumentu: „CK pastatas turi būti kuklus kaip ir pats Leninas.“ Su Vinco Kudirkos aikšte pagrindinis įėjimas sujungtas pėsčiųjų tilteliu, tačiau nėra pabrėžtas, durys skendi šešėlyje. Aukšta belangė plokštuma sukomponuota tarsi fonas aikštėje stovinčiam monumentui (iki 1991 m. aikštėje stovėjo paminklas sovietų armijos generolui Ivanui Černiachovskiui). Tačiau priėję arčiau pamatysime masyvias, žalvariniu ornamentu puoštas duris su medinėmis rankenomis. Tokios puošnios jos yra iš abiejų pusių, už jų – erdvi ir šviesi laiptinės erdvė. Anksčiau sunkiai atveriamos durys dabar pačios automatiškai atsidaro.

Vokiečių gatvės istorijos fragmentas: liuteronų bažnyčia XX a.

Vilniaus muziejus

Liuteronų bažnyčia Vokiečių gatvėje stovi daugiau nei keturis su puse amžius – atitinkamai ilga ir Vilniaus evangelikų liuteronų bendruomenės istorija. Manydami, kad Vilniui po metų iš tiesų „sukaks“ 700 metų, galime sakyti, kad liuteronai mieste gyvena ilgiau nei pusę šio egzistavimo laikotarpio! Tačiau šį kartą norime trumpai papasakoti apie gana margą Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios ir bendruomenės istoriją XX a., kupiname netekčių ir prisikėlimų. Galima matyti, kad ir šios sąlyginai nedidukės Vilniaus bendruomenės istorija praėjusiame amžiuje atspindi ne tik Vilniaus miesto, bet viso regiono istoriją.

Vilniuje liuteronų bendruomenė susibūrė XVI a. viduryje, pačiame Reformacijos įkarštyje, ir ilgą laiką buvo vien vokiška. Vokiečių gatvėje esanti bažnyčia beveik visą liuteronybės egzistavimo mieste laikotarpį buvo vienintelė šios konfesinės bendruomenės susirinkimo vieta, tačiau Pirmojo pasaulinio karo metais, į miestą įžengus vokiečių ar-

mijai, Šv. Kazimiero bažnyčia buvo paversta Vokietijos kariuomenės Vilniaus įgulos evangelikų liuteronų bažnyčia. 1917 m. kovą vokiečių kariuomenės kapeliono, jėzuito Frydricho Mukermano pastangomis ji perduota katalikams.

Grįžkime į Vokiečių gatvę. Įdomu yra tai,

Bažnyčios perdangos griovimas. Apie 1995 m. Juozo Balčiūno nuotr.

Liuteronų bažnyčios varpo kėlimas. Apie 1995 m.
Juozo Balčiūno nuotr.

kad po Pirmojo pasaulinio karo vieno asmens saitais Vilniaus evangelikų liuteronų parapija prisilietė ir prie Latvijos istorijos. 1919–1924 m. parapijos kunigu tarnavo Andrievas Niedra – provokiškas konservatyvių pažiūrų Latvijos rašytojas ir politinis veikėjas, Vokietijai pavaldžios marionetinės Latvijos vyriausybės vadovas. Kai provokiška vyriausybė Latvijoje buvo priversta atsistatydinti, padedant bermontininkams A. Niedra pasiekė Klaipėdos kraštą ir atvyko į Vilnių, kur tapo vietos evangelikų liuteronų bendruomenės kunigu. Vėliau Latvijoje A. Niedra buvo apkalintas ir nuteistas už tėvynės išdavystę.

Po A. Niedros beveik du dešimtmečius bažnyčioje tarnavo Siegfriedas Oskaras Loppe, tapęs superintendentu ir paskutiniu Vilniaus liuteronų kunigu iki parapijos uždarymo. Tais metais, kai parapijoje tarnauti pradėjo S. O. Loppe, kas antrą savaitę bažnyčioje pamaldos imtos laikyti ne tik vokiečių, bet ir lenkų kalba. S. O. Loppe kunigu tarnavo ir Vilnių perdavus Lietuvai. 1940 m. Vilniaus liuteronų bažnyčioje vyko Lietuvos evangelikų liuteronų kunigų konferencija, kurios metu į miestą suvažiavo visos šalies dvasininkai. Žinoma, kad kultūrinės suvažiavimo programos metu buvo aplankyti ne tik su miesto liuteronų bendruomene susiję objektai, bet ir savotiška tautiškumo šventvietė lietuviams tapęs Gedimino kalnas.

Besiklostančius Vilniaus parapijos santykius su Lietuvos evangelikų liuteronų bažnyčia sujaukė Antrasis pasaulinis karas. 1941 m., pirmosios sovietinės okupacijos laikotarpiu, dauguma parapijos narių, įskaitant ir S. O. Loppe, buvo „repatrijuoti“ į Vokietiją. Sovietų Sąjunga ir Trečiasis Reichas susitarė dėl „Vokietijos piliečių“ perkėlimo iš Sovietų Sąjungos į Vokietiją. Paskutinis Vilniaus liuteronų kunigas už palankumą žydams buvo tardomas gestapo, suimtas ir įkalintas Dachau koncentracijos stovykloje. Po karo į Vilnių dvasininkas negrįžo, tačiau iki mirties užsiėmė sielovadine veikla.

Nors jau pirmosios sovietinės okupacijos metu bažnyčioje buvo išnešta dalis altoariaus, sunaikinti sakyklos bareljefai, o pats pastatas paverstas komjaunimo būstine, oficialiai parapija liovėsi veikti 1944 m. liepą, kai Raudonoji armija užėmė Vilnių ir prasidėjo antroji sovietinė okupacija. Vilniaus evangelikų liuteronų bendruomenė buvo išardyta, nekoks buvo ir bažnyčios bei kitų

parapijai priklausiusių pastatų likimas – visas nekilnojamasis turtas buvo gana greitai nacionalizuotas. Pirmosios okupacijos metais dalį interjero pavyko apsaugoti, o antrosios okupacijos metais jis buvo visiškai sudarkytas. Šeštojo dešimtmečio viduryje bažnyčia buvo išnuomota Mokslinei-restauracinei gamybinei dirbtuvei, kurios darbuotojai ne tik apgadino interjero puošybą, bet ir bažnyčios viduje įrengė perdangą ir antrą aukštą. Vėliau antrajame bažnyčios aukšte buvo įrengta krepšinio salė – apie tai liudija Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios archyve saugomos nuotraukos. Toks elgesys su bažnyčios pastatu sovietmečiu toli gražu nebuvo išskirtinis. Pastatų paskirtis dažnai būdavo keičiama į radikaliai kitokią negu būdavo anksčiau. Bažnyčios tapdavo grūdų sandėliais, muziejais (pavyzdžiui, ateizmo), kino teatrais ar, kaip minėta, sporto salėmis.

Artinantis Sovietų Sąjungos saulėlydžiui, 1988 m. lapkričio mėnesį, Vilniuje gyvenę protestantai susirinko prie evangelikų reformatų bažnyčios, sovietmečiu paverstos kino teatru „Kronika“. Nuo šio susirinkimo prasidėjo Vilniaus evangelikų liuteronų parapijos atkūrimo darbai. Susibūrė parapijai įregistruoti reikalinga dvidešimties žmonių iniciatyvinė grupė, o pirmosios pamaldos įvyko dar prieš oficialiai įregistruojant parapiją, 1989 m., Vilniaus arkivyskupijos kurijos salėje. Tais pačiais metais parapiją po Vilniaus universiteto stogu priglaudė tuometis rektorius Jonas Kubilius. Pirmą kartą liuteronų bažnyčios patalpose, suremontuotame varpinės bokšte, pamaldos laikytos 1990 m. vasario 16 d. Gana greitai evangelikų liuteronų kunigų konsistorija pareiškė, kad jai teisėtai priklauso kadaise nusavintas turtas Vilniuje ir Klaipėdoje.

1991 m. antrąją Kalėdų dieną pirmą kartą po sovietmečio liuteronų pamaldos Vilniuje įvyko sugrąžintoje bažnyčioje, tiesa, su vis dar tebekabėjusiu krepšinio lanku. Nors Vilniaus liuteronų parapija ir buvo atkurta, kurį laiką ji neturėjo oficialaus kunigo – pamaldas vesdavo parapijiečiai, nepriklausomai nuo jų lyties. Intensyviausi bažnyčios restauracijos darbai vyko iki 1995-ųjų. Darbų metu buvo demontuota perdanga, atkurtos sunaikintos statulos ir kitos dekoracijos. Prie bažnyčios atgaivinimo prisidėjo ir kitų šalių protestantai – 1994 m. parapijai varpą padovanojo Tiunsbergo vyskupas Sigurdas Osbergas.

Net ir atvėrus bažnyčią tikintiesiems jos tvarkymo darbai nesiliovė. Jau šiame amžiuje buvo pastatyti nauji vargonai, štai ir dabar, karantino metu, bažnyčia vėl buvo naujinama. Atkurta parapija per tris dešimtmečius išaugo nuo vos dvidešimties iki šešių šimtų narių, o liuteronų istorija Vilniuje po kelių dešimtmečių pauzės tęsiasi toliau.

Daugiau

Parodoje „Gyvenimas Vokiečių gatvėje“ nuo 2022 m. sausio mėnesio.

www.vilniausmuziejus.lt

Architektas Povilas Vincentas Jankūnas savo kurtame komikse atskleidžia Sluškų rūmus gaubiančią paslaptį.

ILGAJ NETRUKUS SALDŽIAI
J ŪSĄ PŪTUSIO ATR VAL-
DOVO JONO SOBIESKIO
VOS TINKO GABALAS NE-
PRIBAIGĖ.

O 1705 METAIS RŪMŲ
LAIPTINĖ NĖ TRUPUČIO
NEPAGAILĖJO NET IR
PATIES RUSIJOS CARO
PETRO I.

TAD NENUOSTABU, JOG SAVO
LEMTIES GREITAI SULAIKĖ
IR SLUŠKA, PO KURIO MIR-
TIES RŪMAI KELIAVO IŠ
RANKŲ Į RANKAS.

1794 METŲ SUKILIMO LAI-
KU ATSTOJO ŠTABĄ IR KUL-
KŲ LIETUVŲ, TAČIAU
JŲKILY EIGOS TAIP IR NE-
PASUKO TEIGIAMAI LINKME.

1800 METAIS POMAS ZA-
VADSKIS PUOSELĖJO
VILTIS ĮKURTI BRAVORĄ
IR SPIRITO VARYKLĄ, BET
IR JO SVAJOS ČIA NUSKENDO.

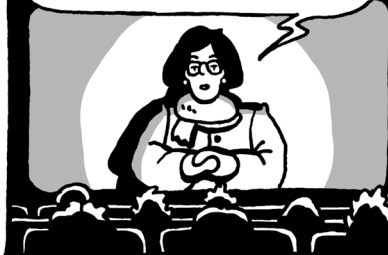

O KOL PASIEKĖ MŪSŲ DIE-
NAS, RŪMAI DAR SPĖJO PA-
SIMATUOTI DAUGYBĘ SKIR-
TINGŲ DRABUŽIŲ, TARP
KURIŲ RYŠKIAUSIĄ PĖD-
SAKĄ PALIKO VISĄ NIOKO-
JANTIS CARO KATORGOS
KALĖJIMAS „CITADELĖ NR. 14“.

SLUŠKŲ RŪMŲ KINO SALĖ

IR PAGALIAU ATITEKO LIETUVOS
MUZIKOS IR TEATRO AKADE-
MIJAI. TAČIAU JAI PRADĖJUS
NAUJO STUDENTŲ MIESTELIO
STATYBAS RŪMŲ LIKIMAS IR
VĖL PAKIBO ANT...

NU IR FRAKEIKĖ
TAS BĖČAS ŠITĄ
VIETĄ!

ŽIURKIKĖS VĖL
LMDĄ NUGRAVŽĖ...

O GAL ČIA AKADES VADOVYBĖ
JAU RŪMŲ ENERGIJĄ UŽRAUKĖ?

NU AIŠKU, KAD GREIČIAU
VĖL KOKIAM KITAM
LUPIKUI PEREITŲ...

PABAIGA?

Pulsas

Kalėdiniai renginiai

Lapkričio 27–sausio 7 d.

„Kalėdos sostinėje“

Jvairios Vilniaus vietos

Viena įspūdingiausių Europos eglių, meduoliais kvėpiančios gatvės, kalėdinė muzika, magiškos šviesos ir stebuklinė pasaka lauks mažų ir didelių. Ieškokite nemokamų renginių ir susikurkite gražiausių prisiminimų.

www.kaledossostineje.lt

Iki sausio 9 d.

Kristupo festivalio koncertų ciklas „Betliejaus žvaigždė“

Šv. Kazimiero bažnyčia, Didžioji g. 34

Tradiciškai kiekvieną sekmadienį advento ir šventinių žiemos laikotarpiu Šv. Kazimiero bažnyčioje gaus vargonai, liesis chorų, orkestrų muzika. Šventines programas pristatys Renata Marcinkutė Lesieur (vargonai), choras „Vilnius“ (dir. Artūras Dambrauskas), Kauno pučiamųjų instrumentų orkestras „Ažuolynas“, (vyr. dirigentas Giedrius Vaznys), LRT vaikų choras (vad. Regina Maleckaitė) ir kiti.

www.kristupofestivalis.lt

Menai

Lapkričio 29–gruodžio 27 d.

Šiuolaikinės keramikos paroda

„AP galerija“, Polocko g. 10

Agnė Šemberaitė, Eglė Einikytė-Narkevičienė, Milena Pirštelienė ir Rūta Šipalytė – įvairių tarptautinių parodų prizininės, kurso bičiulės, kuratorinių parodų bendraorganizatorės – pristato bendrą šiuolaikinės keramikos parodą „AP galerijoje“. Grafiką primenantys paveikslai, siurrealos, simbolizmu ir konceptualiu minimalizmu dvelkiančios skulptūros, gyvenimo būties, laiko ir kintančio pasaulio temos – vos keletas įdomių aspektų, su kuriais turės progą susipažinti parodos žiūrovai.

www.apgalerija.lt

lapkričio 20–vasario 20 d.

Jonas Mekas ir Niujorko avangardas

Nacionalinė Dailės galerija, Konstitucijos pr. 22

Parodoje pristatomas poeto, avangardinio kino kūrėjo Jono Meko (1922–2019) kūrybinės veiklos spektras. Pagrindinis dėmesys skiriamas pirmiems trims J. Meko veiklos Niujorke dešimtmečiams – nuo 1949 m., kai jis čia atvyko iš karo pabėgėlių stovyklos, iki jo tapimo pagrindiniu Amerikos avangardinio kino kūrėju, propagavusiu, kūrėsiu, platinusiu ir išsaugojusiu nepriklausomą kiną.

Sausio 12–18 d.

15-asis Vilniaus tarptautinis trumpųjų filmų festivalis

Visoje Lietuvoje

Tradiciškai festivalio žiūrovai išvys šešias tarptautines konkursines programas, kuriose bus nepatogūs ir aštrūs, ironiški ir skausmingai realistiški, jautrūs ir šypseną keliantys filmai. Nacionalinėje konkursinėje programoje bus pristatomi geriausi pastarųjų metų lietuvių kūrėjų darbai.

www.filmshorts.lt

Sausio 25 d.

Vilniaus gimtadienis

Įvairios Vilniaus vietos

2022 m. sausio 25 d. pradėsime skaičiuoti likusias dienas iki Vilniaus miesto 700-ojo jubiliejaus, tad švęsdami 699-ąjį gimtadienį išvysime stebinančius renginius ir pakviesime į netikėtus renginius, kurie sudomins ir įtrauks tiek vilniečius, tiek sostinės svečius.

www.700vilnius.lt

Organizatorių nuotr.

Sausio 25–28 d.

Vilniaus šviesų festivalis

Gatvėse, aikštėse ir skveruose

Tai bene svarbiausias ir įspūdingiausias Vilniaus gimtadienio renginys. Šiomet festivalis pasiūlys maršrutą naujose vietose, kuriose iki šiol dar nėra buvę instaliacijų ir kitokių kūrybinių sprendimų. Maršrutas atskleis dar vieną Vilniaus miesto urbanistinį ir istorinį sluoksnį šviesos menu. Ne tik stebėkite, bet ir patys dalyvaukite – daugelis instaliacijų yra interaktyvios, skatinančios bendrauti su šviesa ir atrasti jos formas.

www.lightfestival.lt

Nuo vasario mėn.

„SU-MENĖK“

Įvairios miesto galerijos ir muziejai

„SU-MENĖK“ sugrįžta! Tradiciškai kiekvieną vasario savaitgalį vilniečiai ir miesto svečiai turės galimybę aplankyti Vilniaus šiuolaikinio meno galerijas ir muziejus. Specialiai paženklinti miesto autobusai numatytais datomis kursuos nemokamai, kad saugiai ir patogiai būtų galima aplankyti įvairius meno taškus ir sudalyvauti renginio programose.

www.sumenek.lt

Sausio 28–vasario 13 d.

Prancūzų kino festivalis „Žiemos ekranai“

Įvairios vietos

Nuo 2004 m. rengiamo festivalio pagrindinėje programoje dėmesys ir vėl bus skiriamas jauniems kūrėjams, debiutinėms prancūziško kino juostoms. Šią programą papildys Simone Signoret filmų retrospektyva ir specialūs seansai vaikams.

www.ziemos ekranai.lt

Iki vasario 28 d.

XI Baltijos medalių trienalė

Lietuvos nacionalinis muziejus, Arsenalo g. 1

Organizatoriai teigia, kad per pastaruosius trejus metus sukurti medaliai stebina ne tik savo stilistika, medžiagiškumu, bet ir tematika: medaliuose įamžintos istorinės asmenybės, atmintinos datos ir net šių dienų aktualijos – COVID-19 pandemija ir egzistenciniai apmąstymai. Šių metų trienalėje pristatomi septyniasdešimties menininkų iš Lietuvos, Latvijos, Lenkijos ir Švedijos darbai.

www.lnm.lt

Vasario 24–27 d.

22-oji Vilniaus knygų mugė

Litexpo, Laisvės pr. 5

2022 m. Vilniaus knygų mugės tema „Vaizdas kaip tekstas“ skleisis per iliustracijas, knygos meno parodas, pokalbius bei diskusijas, geriausių ir gražiausių metų knygų ir geriausių knygų kūrėjų pristatymus. Knygų ir muzikos mylėtojų laukia susitikimai su autoriais, kūrėjais, leidėjais, atlikėjais.

www.litexpo.lt

Istorijos

Iki kovo 13 d.

Tarptautinė paroda „Deivės ir kariai: Marijai Gimbutienei – 100“

Istorijų namai, T. Kosciuškos g. 3

Istorijų namuose pristatoma paroda „Deivės ir kariai“ supažindina su žymiausia lietuve archeologe pasaulyje Marija Gimbutiene (1921–1994) ir jos mokslinėmis įžvalgomis. Lankytojams atskleidžiamos dvi fundamentalios mokslinės hipotezės apie Europos kultūros raidą ir tapatybę, pelniusios jai visuotinį pripažinimą ir įkvėpusios naujus mokslinius, visuomeninius judėjimus.

www.lnm.lt/muziejai/istoriju-namai

Iki 2022 m. gruodžio 16 d.

Paskaitų ciklas „Istorijos miestui ir pasauliui“

Lietuvos nacionalinis muziejus, Arsenalo g. 3
ir tiesiogiai internetu

Lietuvos nacionalinis muziejus kartu su Vilniaus universiteto Istorijos fakultetu tęsia paskaitų ciklą „Istorijos miestui ir pasauliui“. Paskaitos metu muziejininkai pristato vieną saugomą vertybę, o istorikai atskleidžia su eksponatu susijusio laikotarpio kontekstą. Naujo formato paskaitų ciklas skirtas artėjančiam 700 metų Vilniaus gimtadieniui. Paskaitas skaito Vilniaus universiteto istorikai: dalykinių sričių specialistai, istorijos mokslo populiarintojai, televizijos veidai. Paskaitos vyksta gyvai ir transliuojamos internetu.

www.lnm.lt

Iki sausio 9 d.

„Neįgyvendinti XX amžiaus Vilniaus projektai“

Vilniaus muziejus, Vokiečių g. 6

XX amžiuje politinė valdžia Vilniuje keitėsi net dešimt kartų, tačiau nepaisant įvairiausių ideologijų ir režimų politikai, miesto planuotojai ir architektai žadėjo sukurti geresnį Vilnių ir geresnę visuomenę. Tam tikri miesto projektai atrodo tarsi užkerėti – Lukiškių aikštės, Tauro kalno, pagrindinio stadiono, paminklų vizijos buvo svarstomos visą praeitą šimtmetį ir nenustoja kaitinti vaizduotę iki šiol. Kviečiame spręsti, kurie projektai būtų pagražinę Vilnių, o kurie būtų tapę galvos skausmu.

www.vilniausmuziejus.lt

Sausio 28–30 d.

Tarptautinė turizmo paroda „Adventur“

Litexpo, Laisvės pr. 5

Keliautojai ir kelionių organizatoriai kviečiami susitikti gyvai ir aptarti pokyčius ir naujoves turizmo sektoriuje. Parodoje jūs laukia naujos kelionių kryptys po užsienį ir maršrutai tiesiai iš kelionių organizatorių, taip pat galimybės pažinti ir iš naujo atrasti Lietuvą.

www.litexpo.lt

Nuo sausio mėn.

„Gyvenimas Vokiečių gatvėje“

Vilniaus muziejus, Vokiečių g. 6

Trumpos Vokiečių gatvės istorija nepaprastai ilga ir turininga. Gatvė kilo, degė, atgimė, buvo sugriauta ir užstatyta. Senosios gatvės fotografijose gausu žmonių, tačiau apie juos žinome daug mažiau. Nauja paroda atskleidžia Vokiečių gatvės žmonių kasdienybę: jų gyvenimo būdą, veiklas, maršrutus, konfliktus, pramogų ir apsipirkimo vietas.

www.vilniausmuziejus.lt

Kultūrų studijos

Nuo vasario mėn.

Paroda „BAXT“

MO muziejus, Pylimo g. 17

Parodoje pirmą kartą pristatomos naujausios menininko Andrew Mikšio fotografijos iš jau 20 metų Lietuvos romų gyvenimą fiksuojančio projekto „BAXT“. Unikali galimybė kritiškai apmąstyti romų situaciją Lietuvoje ir Europoje iš meninės, istorinės, socialinės ir politinės perspektyvos.

Specialiai šiai parodai kuriama ir instaliacija apie Kirtimuose buvusio romų taboro panaikinimą. O lankytojai su romų kultūra galės susipažinti ir visai šeimai skirtoje edukacinėje programoje.

www.mo.lt

Vaikų ugdymas

Sausio 10–15 d.

Vaikų ir jaunimo teatro festivalis KITOKS

„Menų spaustuvė“, Šiltadaržio g. 6

KITOKS'22 – teatro festivalis vaikams ir jaunimui, jau vienuoliktą kartą pristatantis netradicinį ir unikalų teatrą 0–18 metų žiūrovams. Jame pasirodymus rengia kūrėjai iš viso pasaulio. Festivalio edukacinė dalis, pavyzdžiui, „Jaunųjų kritikų“ programa, kviečia moksleivius stebėti visus festivalio pasirodymus ir aptarti juos su pedagogais bei pačiais kūrėjais.

www.menuspaustuve.lt

Andrew Mikšio nuotr.

Vasario 1–kovo 12 d.

Paroda „Būtybių tyrinėtojos kabinetas“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija,
Vilniaus g. 39

Paroda neįprastu būdu supažindina su lietuvių mitologinėmis būtybėmis. Joje pristatoma 10 interaktyvių objektų – būtybių „liudijimų“: milžiniška deivės Žemynos užauginta saulėgrąža, Giltinei liežuvį kirpusios žirklys, Velnio batų su pypke, sugedęs Milžino dantis, inkubatorius su Aitvaro kiaušiniu, megztinis su Baubo nagu bei kiti.

www.vaikugalerija.lt

Daugiau

www.vilnius-events.lt

Dėl epidemiologinės situacijos renginiai gali neįvykti arba jų data ir laikas gali keistis.

**Neakivaizdinis
VILNIUS**

www.neakivaizdinisvilnius.lt

FB: Neakivaizdinisvilnius

IG: neakivaizdinis_vilnius

Leidiny s apie maųiau atrastas Vilniaus erdves ir asmenybes.

LEIDĖJAI: Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Užsienio ryšių ir turizmo skyrius

TEKSTŲ AUTORIAI: Elena Nikonovaitė-Dumpienė, Aelita Ambrulevičiūtė, Andrius Pavelko, Rugilė Audenienė, Miglė Kolinytė, Živilė Jankutė, Povilas Vincentas Jankūnas, Rūta Miškinytė, Rasa Antanavičiūtė, Inga Migūnaitė-Kmitienė

VIRŠELIS: Giedriaus Bagaliūno nuotr.

TURINYS: AUKSO ŽUVYS

DIZAINAS: FOLK

TIRAŽAS: 10000 egz. (platinamas nemokamai)

ISSN 2669-025X